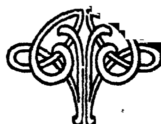
దాశరథీ శతకము

శ్రీరస్తు.

దాశరథీశతకము

(టీకాతాత్పర్యసహితము.)

పబ్లిషరు:

కొండపల్లి వీరవెంకయ్య,
శ్రీ సత్యనారాయణ బుక్ డిపో,
రాజమండ్రీ.

1937

[వెల 0—4—0.

శ్రీ ర స్తు.

దాశరథీశతకము

టీకాతాత్పర్య సహితము.

(కంచెర్ల గోపకవి ప్రణీతము.)

పబ్లిషరు:

కొండపల్లి వీరవెంకయ్య,

శ్రీసత్యనారాయణ బుక్‌డిపో,

రాజమహేంద్రవరము.

1937

 [వెల 0—4—0.

రాజమహేంద్రవరము :

శ్రీ సత్యానంద ప్రెస్ నందు

ముద్రింపఁబడియె.

శ్రీరస్తు.

దాశరథీశతకము.

శ్రీరఘురామ, చారుతుల ♦ సీదళదామ, శమక్షమాది శృం
గారగుణాభిరామ, త్రిజ ♦ గన్నుతశౌర్య రమాలలామ దు
ర్వార కబంధ రాక్షస విరామ, ♦ జగజ్జన కల్మషార్ణవో
త్తారకనామ భద్రగిరి ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ.

టీ. శ్రీ=సంపదతోఁగూడిన, రఘు=రఘునికులమునబుట్టిన, రామ=మనోహరుఁడా! చారు=మనోహరమైన, తులసీదళ=తులసీదళముచేనగు, దామ=దండగలవాఁడా, శమ=శాంతి, క్షమ=ఓర్పు, ఆది=మొదలైన, శృంగార=మనోజ్ఞములగు, గుణ=గుణములచేత, అభిరామ=మనోహరుఁడైనవాఁడా, త్రిజగత్=మూఁడులోకములచేత, నుత=పొగడబడిన, శౌర్య=పరాక్రమముయొక్క, రమా=సంపత్తియనెడి, లలామ=ఆభరణముగలవాఁడా, దుర్వార=వారింపరాని, కబంధరాక్షస=కబంధుఁడను రాక్షసుని, విరామ=హరించినవాఁడా, జగత్=లోకమందలి, జన=జనులయొక్క, కల్మష=పాపములనెడి, అర్ణవ=సముద్రమును, ఉత్తారక=దాటించునట్టి, నామ=పేరుగలవాఁడా, కరుణాపయోనిధీ=దయాసముద్రుఁడును, భద్రగిరి=భద్రాచలమందు వేంచేసియున్న, దాశరథీ=దశరథుని కుమారుఁడైన శ్రీరామా.

తా. శ్రీరఘువంశమునపుట్టి అందమైన తులసిదండ దాల్చి, శమక్షమాది సద్గుణంబుల నొప్పి, మూఁడు లోకము

లందును పొగడ్తకెక్కిన పరాక్రమసంపత్తిచే శోభిల్లి, కబంధు నడంచి లోకుల పాపములను దొలగించు కరుణాసముద్రుఁడవై భద్రాచలమందుండు దశరథ కుమారుడవైన రామా.

ఉ. రామవిశాలవిక్రమ ప ♦ రాజిత భార్గవరామ, సద్గుణ
స్తోమ, పరాంగనావిముఖ ♦ సువ్రతకామ వినీల నీరద
శ్యామ, కకుత్థ్సవంశ కల ♦ శాంబుధిసోమసురారిదోర్బలో
ద్ధామవిరామ భద్రగిరి ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 2

టీ. రామ=అందఱరమింపఁజేయువాఁడా, విశాలవిక్రమ=ఎక్కువ బలముచే, పరాజిత=ఓడింపబడిన, భార్గవరామ=భృగువంశమునబుట్టిన పరశురాముఁడుగలవాఁడా, సద్గుణస్తోమ,సత్+గుణ=మంచిగుణములయొక్క, స్తోమ=సమూహమైనవాఁడా, పరాంగనా=పరస్త్రీలయందు, విముఖ=పెడమొగముగల, సువ్రత=మంచివ్రతమునందు, కామ=గక్తిగలవాఁడా, వినీల=మిక్కిలినల్లనయిన,నీరద=మేఘమువలె,శ్యామ=నల్లనయినవాఁడా,కకుత్థ్స=ఇక్ష్వాకువంశ్యులలో నొకఁడైన రాజుయొక్క, వంశ=వంశమనెడి, కలస+అంబుధి=పాలసముద్రమునకు, సోమ=చంద్రుఁడైనవాఁడా, సురారి=దేవతలకు శత్రువులయిన రాక్షసులయొక్క, దోర్బల=బాహుబలముయొక్క, ఉద్దామ=అత్యంతమైన, విరామ=ఉడుగుటగలవాఁడా, కరుణాపయోనిధీ=దయాసముద్రుఁడా, భద్రగిరిదాశరథీ=భద్రాచలవాసుఁడవైన రామా.

తా. సౌందర్యాదుల సర్వ జనులను రంజింపుచు, పరాక్రమముచే పరశురాముని గెలిచి, పరస్త్రీలయం దాసక్తి లేక నల్లని మబ్బువంటి దేహకాంతితో నొప్పి, కాకుత్థ్సవంశమును వర్ధిల్లఁజేసి, రాక్షసులబలమునడంచి దయకలవాఁడవై యొప్పుచున్న భద్రాద్రి రామా.

చ. అగణిత సత్యభాష శర • ణాగతపోష, దయాలసజ్ఝరీ
విగత సమస్తదోష, పృథి • వీసురతోష, త్రిలోకపూతకృ
ద్గగనధునీమరంద పద • కంజ విశేష మణిప్రభా ధగ
ద్ధగిత విభూష భద్రగిరి • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 3

టీ. అగణిత=ఎన్నరాని, సత్య=సత్యమును, భాష=పలుకువాఁడా, శరణాగత=శరణుజొచ్చినవారిని, పోష=పోషించువాఁడా, దయా=కరుణయనెడి, లసత్=ప్రకాశించుచున్న, ఝరీ=ప్రవాహముచేత, విగత=పోయిన, సమస్త=సకలమైన దోష=(ఆశ్రితులయొక్క) దోషముగలవాఁడా, పృథివీసుర=బ్రాహ్మణులను, తోష=సంతోషపెట్టువాఁడా, త్రిలోక=మూఁడులోకములను, పూతకృత్=పవిత్రము చేయుచున్న, గగనధునీ=ఆకాశనదియైన గంగయనెడు, మరంద=పూఁదేనెగల, పదకంజ విశేష=చరణపద్మ విశేషముగలవాఁడా, మణి=రత్నముయొక్క, ప్రభా=కాంతులచే, ధగద్ధగిత=ధగధగమని ప్రకాశింపఁజేయఁబడిన, విభూష=ఆభరణములుగలవాఁడా, కరుణాపయోనిధీ=దయాసముద్రుఁడా, భద్రగిరిదాశరథీ=భద్రాచలవాసుఁడైన రామా.

తా. సత్యవచనుఁడును, శరణాగతరక్షకుండును, ఆశ్రితులదోషముల దయచేత బోఁగొట్టువాఁడును, బ్రాహ్మణులను సంతోషపరచుచు, మూఁడు లోకములను పవిత్రముఁ జేయు గంగపుట్టిన చరణారవిందము గలవాఁడును, రత్నములయొక్క కాంతులచే ధగధగ మెఱయుచున్న యాభరణములను ధరించినవాఁడును, భద్రాచలవాసియునగు శ్రీరామా.

ఉ. రంగదరాతిభంగ, ఖగ • రాజతురంగ, విపత్పరంప రో
త్తుంగ తమఃపతంగ, పరి • తోషితరంగ, దయాంతరంగ, స

త్సంగ ధరాత్మజాహృదయ ♦ సారసభృంగ,నిశాచరాబ్జమా
తంగ, శుభాంగ, భద్రగిరి ♦ దాశరథీకరుణాపయోనిధీ. 4

టీ. రంగత్=ప్రకాశించుచున్న, అరాతి=శత్రువులను, భంగ=భజించువాఁడా, ఖగరాజ=పక్షిరాజగు గరుత్మంతుఁడనెడి, తురంగ=గుఱ్ఱము గలవాఁడా, విపత్=ఆపదయొక్క, పరంపరా=యెడతెగనివరుసయనెడి ఉత్తుంగ=ఎత్తైన, తమః=చీఁకటికి, పతంగ=సూర్యుఁడైనవాఁడా, పరితోషిత=మిక్కిలిసంతోషపెట్టబడిన, రంగ=రంగస్వామిగలవాఁడా, దయాంతరంగ=దయగల మనస్సుగలవాఁడా, సత్+సంగ=సజ్జనులతోడి కూడిక గలవాఁడా, ధరాత్మజా=భూదేవికూతురైన సీతాదేవియొక్క, హృదయ=మనస్సు అనెడి, సారస=పద్మమునకు, భృంగ=తుమ్మెదయైనవాఁడా, నిశాచర=రాక్షసులనెడి, అబ్జ=తామరలకు, మాతంగ=ఏనుగు అయిన వాఁడా, శుభాంగ=మంగళప్రదమైన అవయవములు గలవాఁడా.

తా. శత్రువుల గర్వమునడంచి, గరుడవాహనమెక్కి ఆశ్రితుల గాపాడుచు రంగనాథుని సంతోషపెట్టి, దయతోఁ గూడిన మనస్సుగలిగి, సత్పురుషులచే కొలువఁబడుచు, సీత యొక్క ప్రేమకును, ధ్యానమునకును స్థానమై దయాసముద్రుఁ డనగు భద్రాచలరామా.

ఉ. శ్రీద సనందనాదిముని ♦ సేవిత పాద దిగంతకీర్తి సం
పాద సమస్తభూతపరి ♦ పాలవినోద విషాద వల్లికా
చ్ఛేద ధరాధనాథకుల ♦ సింధుసుధామయపాద నృత్తగీ
తాదివినోద భద్రగిరి ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 5

టీ. శ్రీ=సంపదను, ద=ఇచ్చువాఁడా, సనందనాది=సనందనుడు మొదలయిన, ముని=ఋషులచే, సేవిత=కొలువఁబడిన, పాద=చరణములుగలవాఁడా

దిగంత=దిక్కుకొనలయందలి, కీర్తి=యశస్సును, సంపాద=సంపాదనముగలవాఁడా, సమస్త=సమస్తమైన, భూత=ప్రాణులయొక్క, పరిపాల=రక్షించుటయందు, వినోద=వేడుక కలవాఁడా, ధరాధినాథ=రాజులయొక్క, కుల=వంశమనెడు, సింధు=సముద్రమునకు, సుధామయ=అమృతమయములైన పాద=కిరణములుగల చంద్రుఁడైనవాఁడా, నృత్త=నాట్యము, గీత=పాట, ఆది=మొదలైన, వినోద=వేడుకలుగలవాఁడా.

తా. ఆశ్రితులకు సంపదల నిచ్చుచు, సనకసనందనాది ఋషులును కొలుచునట్టి పాదములు గలిగి దిక్కుల ప్రసిద్ధి గాంచి, సకల ప్రాణులను లీలావినోదముగ బ్రోచుచు, దుఃఖములను బోగొట్టుచు, రాజకులమునం దుద్భవించుటచే దానికి అభివృద్ధి గలిగించి నృత్తగీతాదులగు వేడుకలం దాసక్తుఁడైన దయాసముద్రుఁడగు భద్రాచలరామా.

ఉ. ఆర్యులకెల్ల మ్రొక్కి ♦ వినతాంగుఁడనై రఘునాథభట్టరా
చార్యులకంజలెత్తి కవి ♦ సత్తములన్ వినుతించి కార్యసౌ
కర్యమెలర్పనొక్కశత ♦ కంబొనగూర్చి రచింతునేఁడు తా
త్పర్యమునన్ గ్రహింపుమిది ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ.

టీ. ఆర్యులకున్ + ఎల్ల=పూజ్యులగు పెద్దలందఱకిని, వినతాంగుఁడనై=అడకువచేత వినమ్రములైన అవయవములు గలవాఁడనై మ్రొక్కి, రఘునాథభట్టరాచార్యులకున్=రఘునాథభట్టరు అనెడి గురువునకు, అంజలెత్తి=చేయిమోడ్చి, కవిసత్తములన్=కవిశ్రేష్ఠులను, వినుతించి=కొనియాడి, కార్యసౌకర్యము=కార్యము సులభముగా చేయఁగూడుటను, ఎలర్పన్=కలుగ, ఒక్కశతకంబు=ఒకశతకమును, ఒనగూర్చి=పొందికజేసి, నేఁడు=నేటిదినము (ఇప్పుడనుట) రచింతున్=జేసెదను, ఇది=ఈశతకమును, తాత్పర్యమునన్=ఆసక్తితోడ, గ్రహింపుము=గైకొనుము.

తా. నేను వినయముతో పెద్దలకందఱికిని మ్రొక్కి, మాగురువులైన రఘునాథభట్టరువారికి నమస్కరించి, శ్రేష్ఠులను బొగడి, వారియాశీస్సులచే నాకార్యము సుకరముగాఁగా, యిపుడు ఒక శతకమును మాత్రమే రచించుచున్నాను కరుణాసముద్రుఁడవైన రామా నా యీశతకమును బరిగ్రహింపుము.

చ. మసకొని రేఁగుబండ్లకును ♦ మౌక్తికముల్ వెలవోసినట్లు దు
ర్వ్యసనముజెందికావ్యముదు ♦ రాత్ములకిచ్చితిమోసమయ్యెనా
రసనకుఁ బూతవృత్తిసుక ♦ రంబుగజేకుఱునట్లువాక్సుధా
రసములుచిల్కఁబద్యముఖ ♦ రంగమునందునటింపవయ్య సం
తసమును జెంది భద్రగిరి ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 7

టీ. మసకొని=ఆసపడి, రేఁగుబండ్లకును, మౌక్తికముల్=ముత్తెములను, వెలవోసినట్లు=ఖరీదిచ్చినట్లు, దుర్వ్యసనమున్=చెడ్డఆసక్తిని, చెంది=పొంది, కావ్యము=కావ్యమును, దురాత్ములకున్=దుష్టులకు, ఇచ్చితిన్=అంకితముగా యిచ్చితిని, మోసము+అయ్యె=దానిచే మోసపోతిననుట, నారసనకున్=నా నాలుకకు, పూతవృత్తి=పరిశుద్ధమైన వర్తనము, సుకరంబుగన్=సులువుగా, చేకురునట్లు=కలుగునట్లు, వాక్సుధారసములు=వాక్కులనెడి యమృతరసములు, చిల్కన్=ఒలుకునట్లు, పద్యముఖరంగమునందు=పద్యములుగల నాముఖమనెడి నాట్యరంగమునందు, సంతసమును=సంతోషమును చెంది, నటింపవయ్యా=నాట్యము సేయుమా.

తా. ముత్యాలు వెలగాపోసి రేగుపండ్లకు ఆసపడినట్లు దుష్టులగువారికి కావ్యములనుచెప్పి పురుషార్థమును చెందక మోసపోతిని. వారినివర్ణించుటచే నా నాలుక మలినమైనది.

కావున దానికి సులువుగా పరిశుద్ధి గలుగునట్లు నీకంకితముగా కావ్యము సేయఁగోరెద. అప్పుడు నా నాలుకయనెడి రంగము నందు నీవు నిలిచి నటించి అమృతము లొలుకునట్టి పద్యములను జెప్పునట్లు చేయవలయును.

ఉ. శ్రీరమణీయహార యత ♦ సీ కుసుమాభ శరీర, భక్తమం
దార, వికారదూర, పర ♦ తత్త్వవిహార త్రిలోకచేతనో
ద్ధార, దురంతపాతక వి ♦ తానవిదూర, ఖరాదిదైత్యకాం
తారకుఠార భద్రగిరి ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 8

టీ. శ్రీ=కాంతచేత, రమణీయ=మనోజ్ఞమైన, హార=హారముగల వాఁడా, అతసీకుసుమ=అవిసెపువ్వులవంటి, ఆభ=కాంతిగల, శరీర=దేహము గలవాఁడా, భక్తమందార=భక్తులకుకల్పవృక్షమైనవాఁడా, వికారదూర=వికారములేనివాఁడా, పరతత్త్వ=పరమాత్మరూపముయొక్క, విహార=అవతారాదివిహారములైనవాఁడా, త్రిలోక=మూఁడులోకములందలి, చేతన=జీవులను, ఉద్ధార=ఉద్ధరించువాఁడా, దురంత=అంతములేని, పాతక=పాపములయొక్క, వితాన=సమూహమునకు, విదూర=మిక్కిలిదూరమైనవాఁడా, ఖరాది=ఖరుఁడు మొదలుగాఁగల, దైత్య=రాక్షసులనెడి, కాంతార=అడవికి, కుఠార=గొడ్డలియైనవాఁడా, కరుణాపయోనిధీ, భద్రగిరిదాశరథీ.

తా. కాంతిచేత మనోజ్ఞమైన హారములుదాల్చి, అవిసెపూలవంటి మేనికాంతిగలిగి, భక్తులగోర్కెలు దీర్చుచు, నీపరతత్త్వ స్వరూపమునందు రమించుచు ముల్లోకములందలి చేతనులను రక్షించుచు సకల పాపములకు దూరుఁడవై, ఖరుఁడు మొదలగు రాక్షసులనుదునుమాడి దయాసముద్రుఁడవై యొప్పు భద్రాద్రిరామా.

చ. దురితలతాలవిత్ర, ఖర ♦ దూషణకాననవీతిహోత్ర, భూ
భరణకళావిచిత్ర, భవ ♦ బంధవిమోచనసూత్ర, చారువి
స్ఫురదరవిందనేత్ర, ఘన ♦ పుణ్యచరిత్ర, వినీలభూరికం
ధరసమగాత్ర, భద్రగిరి ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 9

టీ. దురిత=పాపమనెడి, లతా=తీఁగలకు, లవిత్ర=కొడవలియైన వాఁడా, ఖరదూషణ=ఖరుఁడు దూషణుఁడు అను, కానన=అడవికి, వీతిహోత్ర=అగ్నియైనవాఁడా, భూ=భూమియొక్క, భరణ=భరించుటయు, కళా=విజ్ఞానముచేత, విచిత్ర=విచిత్రుఁడైనవాఁడా, భవ=పుట్టుకయనెడి, బంధ=ముడిని, వి. మోచన=విడిచిపుచ్చుటయు, సూత్ర=విధిగలవాఁడా, చారు=సుందరమైన, విస్ఫురత్=మిక్కిలిప్రకాశించుచున్న, అరవింద=తామరలవంటి, నేత్ర=నేత్రములుగలవాఁడా, ఘన=మిక్కిలియు, పుణ్య=పవిత్రమైన, చరిత్ర=చరిత్రముగలవాఁడా, వినీల=మిక్కిలినల్లనైన, భూరి=అధికమైన, కంధర=మబ్బుతోడ, సమ=సమానమైన, గాత్ర=దేహముగల వాఁడా భద్రగిరీ!

తా. తీఁగలనెడి పాపములను కొడవలివలె ద్రుంచుచు అగ్ని అడవినివలె ఖర దూషణులను నాశనముచేసి, నానావిధ లీలలచే భూమిని భరించుచు జన్మపరంపరలను దూలించుచు తామరవంటి సొగసైన కన్నులుగలిగి, మిక్కిలి పావనమైన చరిత్రముఁ బ్రవర్తిల్లి నల్లని మబ్బువంటిశరీరమునుదాల్చి కరుణాసముద్రుఁడవైన భద్రాచలరామా.

చ. కనకవిశాలచేల భవ ♦ కానన శాతకుఠారధార స
జ్జనపరిపాలశీల దివి ♦ జస్తుత సద్గుణకాండ కాండ సం
జనిత పరాక్రమక్రమ వి ♦ శాదర శారదకందకుంద చం
దనఘనసార సార యశ ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 10

టీ. కనక=బంగారుమయమును, విశాల=విరివిగలదియు అగు, చేల=వస్త్రములుగలవాఁడా, భవ=పుట్టుకయనెడి, కానన=అడవికి, శాత=వాడియైన, కుఠార=గొడ్డలియొక్క, ధార=వాదరయైనవాఁడా, సజ్జన=సత్పురుషులను, పరిపాల=రక్షించుటయే, శీల=స్వభావముగాఁగలవాఁడా, దివిజ=దేవతలచేత, స్తుత=స్తోత్రము చేయఁబడిన, సద్గుణ=మంచిగుణములయొక్క, కాండ=సమూహముగలవాఁడా, కాండసంజనిత=నీటియందు పుట్టిన అగ్నియొక్క, పరాక్రమ=శౌర్యముయొక్క, క్రమ=విధమునందు, విశారద=శరత్కాలసంబంధమైన, కంద=మేఘము, కుంద=మొల్లలు, చందన=చందనము, ఘనసార=పచ్చకర్పూరము, సార=శ్రేష్ఠమైన, యశః=కీర్తిగలవాఁడా, కరుణాపయోనిధీ.

తా. విరివియైన బంగారువస్త్రముగట్టి పదును గొడ్డలిచే అడవిని నరుకునట్లు జన్మపరంపరను నాశనముచేసి, సత్పురుషులను రక్షించుచు దేవతలు పొగడునట్టి గుణగణములచే రాణించి, అగ్నివంటి పరాక్రమము శరత్కాల మేఘమువంటి చందనము పచ్చకప్పురమువంటి కీర్తిగలిగినరామా.

ఉ. శ్రీరఘువంశతోయధికి ♦ శీతమయూఖుఁడవైన నీపవి
త్రోరుపదాబ్జముల్ వికసి ♦ తోత్పల చంపకవృత్తమాధురీ
పూరితవాక్ప్రసూనములఁ ♦ బూజలొనర్చెదఁ జిత్తగింపుమీ
తారకనామ భద్రగిరి ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 11

టీ. శ్రీ=సంపత్కరమైన, రఘువంశ=రఘురాజువంశమనెడి, తోయధికిన్=సముద్రమునకు, శీతమయూఖుఁడవు=చంద్రుఁడవు, ఐన=ఐనట్టి, నీ=నీయొక్క, పవిత్ర=పావనములును, ఉరు=గొప్పవియు, శ్రేష్ఠపదాబ్జముల్=తామరలవంటి యడుగులును, వికసిత=ప్రకాశించిన, ఉత్పల=ఉత్పలమాలికలనెడి, వృత్త=ఛందోవృత్తములయొక్క, మాధురీ=తీయదనముచేత, పూరి

త=నిండింపబడిన, వాక్=వాక్కులనెడి, వికసిత=వికసించిన, ఉత్పల=నల్లగలువలయు,చంపక=సంపెంగలయు, వృత్త=వృత్తమునగలవియు,మాధురీ=మకరందము చేత, పూరిత=నిండినవియునగు, ప్రసూనములన్=పువ్వుల చే పూజలు, ఒనర్చెదను=చేసెదను, తారక=సంసారమును తరింపజేయువట్టి, నామ=దివ్యనామముగలవాఁడా, చిత్తగింపుమీ=అంగీకరింపుమా.

తా. చంద్రుఁడు తాను పుట్టిన సముద్రమును వర్ధిల్లజేయునట్లు, రఘువంశమునంబుట్టి దానిని వృద్ధిచేయువాఁడవగు నీపాదారవిందములను ఉత్పల చంపకమాలికావృత్తములందలి వాక్కులనెడి ఉత్పలచంపక పుష్పములచేతఁ బూజించుచున్నాను కైకొనుమా.

చ. గురుతరమైన కావ్యరస ♦ గుంభనకబ్బురమంది ముష్కరుల్
సరసులమాడ్కి సంతసిల ♦ జాలుదురోటుశశాంకచంద్రికాం
కురముల కిందుకాంతమణి ♦ కోటిస్రవించినభంగి వింధ్యభూ
ధరమున జాఱునే శిలలు ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 12

టీ. గురుతరము=మిక్కిలిగొప్పదైన, కావ్య=కావ్యమునందలి, రస=శృంగారాది రసములయొక్క, గుంభనకున్=కూర్పునకు, ముష్కరుల్=రసజ్ఞతలేనిమూఢులు, సరసులమాడ్కి=రసికులవలె, అబ్బురమంది=ఆశ్చర్యమునుపొంది, సంతసిలన్=సంతోషించుటకు,చాలుదురోటు=శక్తులగుదురా! శశాంక=చంద్రునియొక్క, చంద్రిక=వెన్నెలలయొక్క, అంకురములకున్=మొలకలకు, ఇందుకాంతమణి=చంద్రకాంతమణుల, కోటి=సమూహము, స్రవించినభంగిన్=కఱగినరీతిని, వింధ్యభూధరమున=వింధ్యపర్వతమునందు, శిలలు=రాలు, జాఱునే=కఱగునా.

తా. చంద్రకాంతమణులు చంద్రుని కిరణములకు కఱగునట్లు వింధ్యపర్వతపు శిలలు కఱిగి, స్రవింపజాలవు. ఇట్లే

గొప్పకార్యమునందలి, రసస్ఫూర్తికి రసికులవలె మూఢులు మెచ్చి సంతోషింపజాలరు. కావున నాకావ్యమును సరసుఁడ వయిన నీకు అంకితము సేయుచున్నాను.

చ. తరణికులేశ నానుడులఁ ♦ దప్పులు గల్గిన నీదునామ స
ద్విరచితమైన కావ్యము ప ♦ విత్రముగాదె వియన్నదీజలం
బరగుచువంకయైన మురి ♦ నాకృతిఁ బాఱినఁదన్మహత్వముం
దరమె గణింపనెవ్వరికి ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 13

టీ. తరణికులేశ=సూర్యవంశమునందు, జనించినవారిలో శ్రేష్ఠుఁడై నవాఁడా, నానుడులన్=నామాటయందు, తప్పులు=దోషములు, కలిగినన్= కలిగినప్పటికిని, నీదు=నీయొక్క, నామ=పేరుతోడ, లత్=శ్రేష్ఠమైనదియు, విరచిత=రచియింపబడినదియు, ఐనకావ్యము=అయినట్టికావ్యము, పవిత్రముకాదె=పావనమేయగునుకాదా, వియన్నదీజలంబు=ఆకాశగంగయొక్క నీరు, అరుగుచున్=ప్రవహించుచు, వంకయైన=వంకరగానయినను, మురిన+ ఆకృతిన్=మురికిగలఆకారముతో, పాఱినన్=ప్రవహించినను, తన్మహత్వమున్=దానిమహత్వమును, గణింపన్=ఎన్నుటకు, తరమె=శక్యమా.

తా. సూర్యవంశమున జనించినవారిలో శ్రేష్ఠుఁడైన వాఁడా! నామాటలయందు దోషము లెన్నియున్నను, నీయొక్క నామముతోడ శ్రేష్ఠమయినదియు రచియింపఁబడినదియు, కావ్యము పవిత్రమయినదికాదా ? (అగుననుట) అనగా ఆకాశ గంగయొక్క నీరు ప్రవహించుచు, వంకరగాపాఱినను మురికి గల ఆకారముతో ప్రవహించినను దానిమాహాత్మ్యము ఎను టకు శక్యమా. (కాదనుట.)

ఉ. దారుణపాతకాబ్ధికి స ♦ దా బడబాగ్ని భవాకులార్తి వి
స్తారదవానలార్చికి సు ♦ ధారసవృష్టి దురంత దుర్మతా
చారభయంకరాటవికిఁ ♦ జండకఠోరకుఠారధార నీ
తారకనామ మెన్నుకొన ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 14

టీ. నీతారకనామము=సంసారమును, తరింపజేయునట్టి నీయొక్క రామనామము, ఎన్నుకొనన్=తలంపగా, దారుణ=భయంకరమయిన, పాతక=పాపములనెడి, అబ్ధికిన్=సముద్రమునకు, సదా=ఎల్లప్పుడు, బడబాగ్ని=బడబాగ్నియైనది, భవ=సంసారముయొక్క, ఆకుల=వ్యాప్తమైయున్న, ఆర్తి=పెడయొక్క, విస్తార=బాహుళ్యమనెడి, దవానల=కారుచిచ్చుయొక్క, అర్చికిన్=సెగకు, సుధారసవృష్టి=అమృతద్రవవర్షము, దురంత=మితిమీఱిన, దుర్మతి=దుష్టమతములయొక్క, ఆచార=ఆచారములనెడి, భయంకర=భయంకరమును గలిగించునట్టి, అడవికిన్=అడవికి, చండ=తీక్ష్ణమును, కఠోర=కటుకయినదియునగు, కుఠార=గొడ్డలియొక్క, ధార=మొనవంటిది.

తా. సంసారతారకమయిన నీరామనామము బడబాగ్ని సముద్రమును పీల్చునట్లు భయంకరములైన పాతకములను బోఁగొట్టును. అమృతద్రవవర్షము కాఱుచిచ్చును చల్లార్చునట్లు సంసార బాధలను ఉపశమింపఁజేయును. పదునయిన గొడ్డలిచే భయంకరమైన అడవిని నఱుకునట్లు మితిమీఱిన దుర్మతాచారములను నిర్మూలము చేయును.

చ. హరునకు నవ్విభీషణున ♦ కద్రిజకుం దిరుమంత్రరాజమై
కరికి సహల్యకుం ద్రుపద ♦ కన్యకునార్తిహరించు చుట్టమై
పరగినయట్టి నీపతిత ♦ పావననామము జిహ్వపై నిరం
తరము నటింపజేయుమిఁక ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 15

టీ. హరునకున్=శివునకును, ఆ విభీషణునకున్=ఆ విభీషణునికిని, అద్రిజకున్=పార్వతికిని, తిరు=శ్రీకరమైన, మంత్రరాజము=శ్రేష్ఠమైన మంత్రముఅయి, కరికిన్=ఏనుగునకును, అహల్యకున్=అహల్యకును, ద్రుపదకన్యకున్=ద్రౌపదికిని, ఆర్తిన్=మనోవ్యధను, హరించు చుట్టము=పోగొట్టునట్టి బంధువు అయి, పరగినయట్టి=ప్రసిద్ధిగాంచినట్టి, నీ=నీయొక్క, పతితుల=పతితులయినవారికి, పావన=పరిశుద్ధులను జేయునట్టి, నామము=పేరు, జిహ్వపైన్=నాలుకమీద, నిరంతరము ఎడతెగక, నటింపజేయుము=నృత్యముచేయునట్లు చేయుమా.

తా. దశరథరామా ! శివునకు విభీషణునకు పార్వతికిని శ్రేష్ఠమైన మంత్రమై, గజేంద్రునకు అహల్యకును, ద్రౌపదికిని చుట్టమువలె దుఃఖములను తొలగించినదై, పాపులను పవిత్రులను చేయునట్టి నీనామమును నా నాలుకయందు నటించునట్లు చేయుమా.

ఉ. ముప్పున గాలకింకరులు ♦ ముంగిటవచ్చినవేళ, రోగముల్
గొప్పరమైనచో, గఫము ♦ కుత్తుక నిండినవేళ, బాంధవుల్
గప్పినవేళ, మీస్మరణ ♦ గల్గునొ గల్గదొ నాటి కిప్పుడే
తప్పక చేతు మీభజన ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 16

టీ. ముప్పునన్=ముసలితనమందు, కాలకింకరులు=యమదూతలు, ముంగిటన్=ఇంటిముంగిటికి, వచ్చినవేళన్=వచ్చినట్టిసమయమునను, రోగముల్=తెవుళ్ళు, కొప్పరము=అతిశయించినవి, అయినచోన్=అయినప్పుడును, కఫము, కుత్తుకన్=కంఠమునందు, నిండినవేళన్=పూర్ణమయిన సమయమునందును, బాంధవుల్=చుట్టములు, కప్పినవేళన్=క్రమ్ముకొన్నప్పుడును, మీస్మరణ=మిమ్మును స్మరించుట, నాటికిన్=అప్పటికిని, కల్గునో కల్గదో, యేమొ ఇప్పుడే, తప్పక=విడువక, మీభజన=మిమ్ము భజించుట, చేతున్=చేయుదును.

తా. శ్రీరామా! ముసలితనమునచ్చి నేనున్న చోటికి యమదూతలు వచ్చినప్పుడు, రోగములు మిక్కిలి ముమ్మరమైనప్పుడును, మరణము సమీపింపఁగా కఫము గొంతుకయందు నిండియున్నపుడును, అప్పుడు చుట్టములు చుట్టును క్రమ్ముకొనియుండగాను మిమ్ము స్మరించుట నాకు కలుగునో కలుగదో చెప్పజాలను, కనుక ఇప్పుడే తప్పక నిన్ను భజనచేసెదను.

చ. పరమదయానిధే పతిత ♦ పావననామ హరేయటంచు సు
స్థిరమతులై సదాభజన ♦ సేయుమహాత్ములపాదధూళి నా
శిరమునదాల్తుమీరటకు ♦ జేరకుడంచు యముండుకింకరో
త్కరముల కాన బెట్టునఁట ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ.

టీ. పరమ=మిక్కిలియైన, దయా=కృపకు, నిధీ=నిదానమైనవాఁడా, పతిత=పాపాత్ములను, పావన=పవిత్రులనుగాజేయునట్టి, నామ=పేరుగలవాఁడా, హరే=శ్రీహరీ, అటంచున్=అని, సదా=ఎల్లప్పుడును, సుస్థిర=మిక్కిలినిలకడగల, మతులు=మనస్సుగలవారు, ఐ=అయి, భజన=భజించుట, చేయుమహాత్ముల=చేయునట్టి మహనీయులయొక్క, పాదధూళి=అడుగులదుమ్ము నాశిరమునన్=నాతలయందు, తాల్తున్=ధరింతును, మీరు అటకున్=వారికడకు, జేరకుఁడు=పోవకుఁడు, అంచున్=అనుచు, యముడు=యముఁడు, కింకరోత్కరములకున్=తనసేవకుల సమూహములకు, ఆన బెట్టునట=ఒట్టు పెట్టునని చెప్పుదురు.

తా. పాపాత్ములను పవిత్రులనుగ జేయునట్టి పేరుగలవాఁడా! హరీయని యెప్పుడును మిక్కిలి నిలకడగల మనస్సుగల వారయి భజించునట్టి మహనీయులయొక్క పాదధూళి

నాతలయందు ధరింతును. మీరు వారికడకు పోవకుండనుచు యముఁడు తనసేనకసముదాయములకు ఒట్టుబెట్టునని చెప్పుదురు.

చ. అజునకుదండ్రివయ్యు సన ♦ కాదులకుం బరతత్త్వమయ్యు స
ద్ద్విజమునికోటికెల్లఁబర ♦ దేవతవయ్యు దినేశవంశ భూ
భుజులకుమేటివయ్యు బరి ♦ పూర్ణుఁడవై వెలుఁగొందుపక్షిరా
డ్ధ్వజ మిము బ్రస్తుతించెదను ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ.

టీ. అజునకున్=బ్రహ్మకు, తండ్రివయ్యు=తండ్రివిగాన, సనకాదులకున్=పరతత్త్వవేత్తలైన సనకుఁడు సనందనుఁడు మొదలయినవారికి, పరతత్త్వము అయ్యున్=ఉత్కృష్టవస్తువు గాను, సత్=శ్రేష్ఠులయిన, ద్విజ=బ్రాహ్మణులయొక్క, ముని=ఋషులయొక్క, కోటికిన్ ఎల్లన్=సమూహమునకు, పర దేవతవు అయ్యున్=శ్రేష్ఠమైన దైవము గాను, దినేశ=సూర్యుని యొక్క, వంశ=కులమందలి, భూభుజులకున్=రాజులకు, మేటివయ్యున్=శ్రేష్ఠుడవు గాను, పరిపూర్ణుడవు=నిండినవాఁడవు, ఐ=అయి, వెలుంగు=ప్రకాశించుచున్న, పక్షిరాడ్ధ్వజ=పక్షులకెల్లరాజైన గరుత్మంతుండు, వాహనముగాగలవాఁడా, మిమ్మున్=మిమ్ము, ప్రస్తుతించెదను=మిక్కిలి స్తోత్రము చేసెదను.

తా. బ్రహ్మకు తండ్రివిగాను, సనకసనందనాది మహర్షులు ధ్యానముసేయు పరతత్త్వముఁగాను, విప్రముని సమూహములు కొలుచునట్టి పరదైవముగాను, ఇట్లు అన్నిలక్షణములును పరిపూర్తి నొందినవాఁడవై గరుడుఁడు ధ్వజముగాఁగలిగి ప్రకాశించు దయానిధీ! నిన్ను మిక్కిలి ప్రస్తుతించెదను.

ఉ. "పండిత రక్షకుం డఖిల ♦ పాపవిమోచనుఁ డబ్జసంభవా
ఖండలపూజితుండు దశ ♦ కంఠవిలుంఠన చండకాండ కో

దండకళాప్రవీణుఁ" డను ♦ తావకకీర్తి వధూటికిత్తు బూ
దండలు గాఁగ నాకవిత ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 19

టీ. పండితరక్షకుండు=పండితులను రక్షించువాఁడు, అఖిలపాప=సమస్తపాపములను, విమోచనుఁడు=విడిచిపుచ్చువాఁడు, అబ్జసంభవ=బ్రహ్మచేతను, ఆఖండల=ఇంద్రునిచేతను, పూజితుండు=పూజింపబడువాడు, దశకంఠ=రావణాసురుని పదితలలను, విలుంఠన=కొల్లగొనుటచేత, చండ=తీక్ష్ణమయిన, కాండ=బాణములుగల, కోదండకళా=విలువిద్యయందు, ప్రవీణుడు=నేర్పరియైనవాఁడు, అను=అనెడి, తావక=నీయొక్క, కీర్తి=యశస్సు అనెడి, వధూటికిన్=స్త్రీకి, నాకవిత=నాకవిత్వమును, పూదండలు కాఁగ=పూలసరములు అయినట్లుగా, ఇత్తున్=ఇత్తును.

తా. "కరుణాసముద్రుఁడనయిన రామా! పండితులను రక్షించువాఁడు, సమస్తపాపములను దొలగించువాఁడు, బ్రహ్మేంద్రాదులచే పూజింపఁబడువాఁడు, రావణాసురుని తలలు దునుమునట్టి వాడిబాణములను వేయనేర్చిన విలువిద్యల యందు నేర్పరియైనవాఁడు" అనెడు నీకీర్తికి నాకవిత్వమును ఇచ్చి ఒకపడతికి పూదండలిచ్చి యలంకరింపజేసినట్లు నీకీర్తి కాంతను శోభిల్లజేయుదును.

ఉ. శ్రీరమ సీతగాఁగ నిజ ♦ సేవకబృందము వీరవైష్ణవా
చారజనంబుగాఁగ విర ♦ జానది గౌతమిగాఁ వికుంఠము
న్నారయ భద్రశైలశిఖ ♦ రాగ్రముగాఁగవసించు చేతనో
ద్ధారకుఁడైన విష్ణుఁడవు ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 20

టీ. శ్రీరమ=లక్ష్మీదేవి, సీతకాఁగన్=సీతాదేవికాఁగా, నిజ=తనదైన, సేవకబృందము=పరిజనుల సమూహము, వీరవైష్ణవ, ఆచార=ఆచార

ముగల, జనంబులుకాఁగన్=జనుకాగా, విరజానది, గౌతమికాగన్=గోదావరికాగా, వికుంఠమున్=వైకుంఠమును, అరయన్=విచారింపగా, భద్రశైల=భద్రాచలముయొక్క, శిఖర=శిఖరముయొక్క, అగ్రముగాఁగన్=కొనకాగా, వసించి=నెలకొని, చేతనోద్ధారకుఁడు=చేతనుల నుద్ధరించువాఁడు, ఐనవిష్ణుఁడవు=అయినట్టి సాక్షాద్విష్ణుదేవుఁడవు.

తా. దశరథరామా! నీవు పరమపదమందున్న లక్ష్మీదేవిని ఇచట సీతగాఁజేసికొని అందలి పరివారము ఇచట వీరవైష్ణవజనులుగా వచ్చి కొలుచుచుండగా అచ్చట విరజానది ఇచట గోదావరిగా ప్రవహింపగా, ఆ వైకుంఠమే యిచ్చట భద్రగిరి కొమ్ముకొనయై రాణింపగా వేంచేసి చేతనులను ఉద్ధరించుచున్న శ్రీవిష్ణుదేవుండవే కాని వేఱుగావు.

ఉ. కంటి నదీతటంబుఁ బొడ ♦ గంటిని భద్రనగాధి వాసముం
గంటి నిలాతనూజ నురు ♦ కార్ముక మార్గణశంఖచక్రముల్
గంటిని మిమ్ములక్ష్మణునిఁ ♦ గంటి కృతార్థుఁడనైతినో జగ
త్కంటక దైత్యనిర్దళన ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 21

టీ. జగత్=లోకములకు, కంటక=హింసించువారైన, దైత్య=రాక్షసులను, నిర్దళన=సంహరించువాఁడా, కరుణాపయోనిధీ దాశరథీ, నదీతటంబు=నదియొక్కతీరమును, కంటిన్=చూచితిని, భద్రనగాధివాసమున్=భద్రాచలమనెడి నివాసస్థానమును, కంటిన్=చూచితిని, ఇలాతనూజన్=భూదేవికూతుఁరయిన సీతాదేవిని, కంటిన్=చూచితిని, ఉరు=గొప్పదైన, కార్ముక=విల్లు, మార్గణ=బాణములు, శంకచక్రముల్=శంఖమును చక్రమును, కంటిన్=చూచితిని, కృతార్థుఁడను=ధన్యుఁడను, ఐతిన్=అయితిని,

తా. లోకహింసకులైన రాక్షసులను రూపుమాపి, దయాసముద్రుఁడవై యొప్పు శ్రీరామా! నీవు వేంచేసియున్న భద్రగిరియొద్దనున్న గోదావరిగట్టును, నీవు వేంచేసియున్న భద్రాచలవాసము, సీతాదేవిని, నీవిల్లును, బాణములను, శంఖ చక్రములను నిన్నును లక్ష్మణుని సేవించి కృతార్థుఁడనైతి.

చ. హాలికునకున్ హలాగ్రమున ♦ నర్థము సేకురుభంగిదప్పిచే
నలమటఁజెందువానికి సు ♦ రాపగలో జలమబ్బినట్లు దు
ర్మలినమనోవికారినగు ♦ మర్త్యునినన్నొడఁగూర్చి నీపయిం
దలఁపు ఘటింపఁజేసితివి ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 22

టీ. దాశరథీ, హాలికునకున్=మడఁకదున్నువానికి, హలాగ్రమునన్=నాగలిమొనయందు, అర్థము=ధనము, జేకురుభంగిన్=లభించినవిధమున, దప్పిచేన్=దాహముచేత, అలమటన్=బడలికను, చెందువానికి=పొందువానికి, సురాపగలోనన్=గంగలో, జలము=నీరు, అబ్బినట్లు=దొరకినవిధమున, దుర్మలిన=మిక్కిలి దోషయుక్తమైన, మనః=మనస్సుయొక్క, వికారిని=వికారముగలవాఁడను, అగుమర్త్యునిన్=అయిన మనుష్యుని నన్ను, ఒడగూర్చి=సవరించి, నీపయిన్=నీమీఁద, తలఁపు=చింతనము, ఘటింప జేసితివి=కలుగఁజేసితివి.

తా. మడఁక దున్నుకొను బీదకు మడఁక ముంగల భూమిలో ధనముదొరకినట్లును, దప్పిగొని బడలినవానికి గంగానదిలోని నీరు లభించినట్లును, దుష్టమనస్సుగల మనుష్యుఁడైన నన్ను చక్కఁజేసి నీపయి తలఁపు గలిగించి ధన్యుని చేసితివి.

ఉ. కొంజక తర్కవాదమను♦ గుద్దలిచేఁ బరతత్త్వభూస్థలిన్
రంజిలఁ ద్రవ్వి కన్గొనని ♦ రామ నిధానము నేఁడుభక్తి సి
ద్ధాంజనమందు హస్తగత ♦ మయ్యెబళీయనఁగా మదీయహృ
త్కంజమునన్ వసింపుఁమిక ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ.

టీ. కొంజక=సంకోచింపక, తర్కవాదము=తర్కము చేయుట వివాదమును అను గుద్దలిచేత, పరతత్త్వభూస్థలిన్=పరతత్త్వమనెడి భూప్రదేశమును, రంజిలన్=ఒప్పగా, త్రవ్వి=కన్గొనని, రామనిధానము=చూడలేని రాముఁడు అనెడినిధి, నేఁడు=ఇపుఁడు, భక్తిసిద్ధాంజనమందు=భక్తియనెడి సిద్ధకృతమైన కాటుకయందు, హస్తగతము=చేతికిదొరికినది, అయ్యెన్=అయెను, అనగాన్=అనునట్లు, ఇకన్=ఇకమీద, భక్తిచేత, మదీయహృత్కంజమునన్=నాహృదయకమలమందు, వసింపుము=నెలకొనుము.

తా. భూమిని గుద్దలిచే త్రవ్వినను కనఁబడని నిధి అంజనముచే లభించునట్లు, పరతత్త్వతర్కవాదములచే ఎంతపరిశీలించినను అంతు తెలియరాని రాముఁడవగు నీవు భక్తిచే సులభముగా నాకు వశమైతివి. ఇఁక నాహృదయమునందువసింపుము.

ఉ. రాముడు ఘోరపాతక వి ♦ రాముఁడు సద్గుణకల్పవల్లికా
రాముఁడు షడ్వికారజయ ♦ రాముఁడుసాధుజనావనవ్రతో
ద్దాముఁడు రాముడేపరమ♦దైవముమాకనిమీఁయుడుఁగుగెం
వామరలే భజించెదను ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 24

టీ. రాముఁడు=రమింపజేయువాఁడు, ఘోర=భయంకరములైన, పాతక=పాతకములను, విరాముఁడు=తొలగించువాఁడు, సద్గుణ=మంచిగుణములు అనెడి, కల్పవల్లికా=కల్పవృక్షపుతీగలకు, ఆరాముఁడు=తోటయైన

వాఁడు, షడ్వికార=పుట్టుట పెరుగుట మొదలయిన ఆఱువికారములయొక్క, జయ=గెలుపుచేత, రాముఁడు=మనోజ్ఞుఁడయినవాఁడు, సాధుజన=సజ్జనులను, అవన=రక్షించుట అనెడి, వ్రత=నియమముచేత, ఉద్దాముఁడు=అధికుఁడయినవాఁడు, శ్రీరాముడే=శ్రీరాముడే, మాకు పరదైవమని, మీఅడుంగు కెందామరలను=మీపాదములనెడి ఎఱ్ఱతామరలను, ఏను=నేను, భజించెదను=కొలిచెదను.

తా. సకల జనులను రమింపఁజేయువాఁడును, ఘోరమయిన పాపములను తొలఁగించువాఁడును, కల్యాణగుణములను అవ్వారిగాఁ గలవాఁడును, వికారరహితుఁడై ప్రకాశించువాఁడును, సాధుజనులను రక్షించునట్టి వాఁడును, రాముఁడే మాకు పరదైవమని మీ పాదారవిందములను కొలిచెదను.

ఉ. చక్కెరమాని వేముదినఁ ♦ జాలినకైవడి మానవాధముల్
పెక్కురు బక్కదైవముల ♦ వేమరుగొల్చెద రట్లకాదయా
మ్రొక్కిన నీకమ్రొక్కవలె♦మోక్షమొసంగిన నీవయీవలెం
దక్కినమాటలేమిటికి ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 25

టీ. చక్కెరన్=పంచదారను, మాని=విడిచి, వేమున్=వేపచెట్టును, వేదునుతినన్=తినుటకును, చాలినకైవడిన్=నేర్చినవిధమున, మానవాధముల్=హీనులు, పెక్కుఱు=అనేకులు, బక్కదైవమున్=అల్పదేవతలను, వేమఱున్=పలుమాఱు, కొల్చెదరు=సేవించెదరు, అట్ల=ఆవిధమే, కాదయా=కాదు, మ్రొక్కినన్=మ్రొక్కినయెడల, నీక=నీకే, మ్రొక్కవలెన్=నమస్కరింపవలెను, మోక్షము=ముక్తిని, ఒసఁగినన్=ఇచ్చినను, నీవ=నీవే, ఈవలెన్=యియ్యవలెను, తక్కినమాటలు=ఇతరవిషయములు, ఏమిటికిన్=ఎందుకు.

తా. హీనులైనవారు అనేకులు నిన్ను వదలి దేవత లనే కములను గొలిచెదరు. అనగా తియ్యని చక్కెరను విడిచి చేదైన వేమును దినుటకు నేర్చినట్టున్నది. ఇది సరికాదు మ్రొక్క దగినవాఁడవు నీవే, మోక్షమునిచ్చువాఁడవును నీవే.

ఉ. 'రా'కలుషంబులెల్ల బయి ♦ లంబడఁద్రోచిన'మా'కవాటమై
దీకొని ప్రోచు నిక్కమని ♦ ధీయుతులెన్నఁదదీయవర్ణముల్
గైకొని భక్తిచే నుడువఁ ♦ గానరు గాక విపత్పరంపరల్
దాకొనునే జగజ్జనుల ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధి. 26

టీ. 'రా'=రామఅనెడి పేరునందలి రేఫము, కలుషంబులెల్లన్=దోషములన్నిటిని, బయల్=వెలుపల, పడన్ త్రోయఁగాన్=పడునట్లుత్రోసి పుచ్చగా, 'మా'='మ' అను అక్షరము, కవాటమై=తలుపై, దీకొని=తాఁకి, ప్రోచున్=కాపాడును, నిక్కము=ఇదినిజము, అని ధీ=బుద్ధితోఁడ, యుతులు=కూడినవారు ఎన్నన్=తలఁపగా, తదీయవర్ణముల్=ఆయక్షరములను, కైకొని, చేకొని=గ్రహించి, భక్తిచేన్=భక్తిపూర్వకముగా, నుడువన్=చెప్పుటకు, కానరు=తెలియరు, గాక=కానిచో, విపత్=ఆపద యొక్క, పరంపరల్=ఎడతెగని రుసలు, జగత్+జనులన్=జగమునందలి వారిని, పైకొనునే=అక్రమించునా.

తా. "రామ" అను దివ్యనామములోని రేఫము పాపముల నన్నిటిని బయటికి తఱుమగా "మ" అనెడి అక్షరము తలుపువలె అడ్డుపడి వానిని ఎదిరించి లోపలికి రాకుండునట్లు చేసి ఆశ్రితులను కాపాడును. ఇది నిజమని జ్ఞానవంతులు చెప్పగా మూఢు లాయక్షరములను గ్రహించి జపింపనేరకున్నారు.

ఇట్లు కాక, లోకులు వానిని జంపించిరేని యెడ తెగకవచ్చు ఆప
దలు వారికి కలుగవు

ఉ. రామహరే కకుత్స్థకుల ♦ రామహరే రఘురామరామ శ్రీ
రామ హరేయటంచు మది ♦ రంజిల భేకగళంబులీల నీ
నామము సంస్మరించిన జ ♦ నంబు భవంబెడబాసితత్పరం
ధామ నివాసులౌదురఁట ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ 27

టీ. రామ=రామా, హరే=హరీ, కకుత్స్థకుల రామ=కాకుత్స్థవంశము నపుట్టిన రామా, హరే=హరీ, రఘు రామ=రఘురాజుసంతతి వాఁడవైన రామా, రామ=రామా, శ్రీరామ=శ్రీరామ, హరే=హరీ, అటంచున్=అని, మది=మనస్సు, రంజిలన్=రంజిల్లునట్లు, భేక=కప్పయొక్క, కలంబులీలన్=గొంతు విధమున, స్మరించినజనంబు=మనస్సులోతలంచిన జనులు, భవంబు=జన్మములు ఎడబాసి=విడిచి, తత్=అప్రసిద్ధమైన, పరంధామ=శ్రేష్ఠమైనపట్టు, అగు పరమపదమునందు, నివాసులు=నివసించువారు, ఔదురఁట=అగుదురు.

తా. రామా! హరే! కకుత్స్థకులరామా! రఘు రామ! శ్రీరామ! హరే! అని నీనామమును కప్పగొంతువలె మనస్సున మాటిమాటికిఁ దలంచు జనులు ఇఁక జన్మమెత్తు టను విడిచి పరమపదమందు వసింతురుగదా.

ఉ. చక్కెరలప్పకున్ మిగుల ♦ జవ్వని కెంజిగురాకు మోవికిం
జొక్కపుజుంటి తేనియకుఁ ♦ జొక్కలుచుంగనలేరుగాక నేఁ
డక్కటరామనామమధు ♦ రామృతమానుటకంటెసౌఖ్యమా
తక్కినమాధురీ మహిమ ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 28

టీ. చక్కెరలప్పకున్=పంచదారయొక్క రాశికిని, జవ్వని=యౌవనముగల స్త్రీయొక్క, కెంపు+చిగురాకుమోవికిన్=ఎఱ్ఱనిచిగురువంటి అధరమునకును, చొక్కపుజుంటితేనియకున్=అచ్చమైన జుంటీగలుగూర్చిన తేనెకును, మిగులన్=మిక్కిలి, చొక్కిలుచున్=చొక్కుచు, కనలేరుగాక=తెలిసికొనలేరుగాని, అక్కటా! రామనామ=రామ అనెడి నామముయొక్క, మధుర=తీయనైన, అమృతము, ఆనుటకంటెన్=ఆస్వాదించుటకంటెను, తక్కిన=ఇతరమైన, మాధురీ=తీపియొక్క, మహిమ=పేరిమి, సౌఖ్యమా=సుఖమైనదా.

తా. రామ! చచ్చెరరాశికిని, ఎలప్రాయగల స్త్రీల చిగురాకువంటి యెఱ్ఱని పెదవికిని, తేనెటీగలు గూర్చిన అచ్చతేనెకును చొక్క, రామనామముయొక్క మాధుర్యమును తెలిసికొనక జనులున్నారుగాని అమృతమువలె అతిభోగ్యమైన రామనామమును ఆస్వాదించుట కంటెను తక్కినవాని మాధుర్యాతిశయము సుఖప్రదము కానేరదు. రామనామమే అన్నిటి కంటెను మధురమయినది.

ఉ. అండజవాహనిన్ను హృద ♦ యంబుననమ్మినవారి పాపముల్
కొండలవంటివైన వెసఁ ♦ గూలి నశింపకయున్న సంతతా
ఖండలవైభవోన్నతులు ♦ గల్గకమానున మోక్షలక్ష్మికై
దండయొసంగకున్న తుద ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 29

టీ. అండజవాహ=పక్షివాహనా! నిన్నున్, హృదయంబునన్=మనస్సునందున, నమ్మినవారిపాపముల్=నమ్మినట్టివారలయొక్క పాపములు, కొండలవంటి=కొండలవలె మిక్కిలిగొప్పరానులయినవి, ఐనన్=అయినను, వెసన్=త్వరితముగా, కూలి=క్రిందపడి, నశింపకయున్న=చెడిపోవక

యుందునా, సంతత=యెడతెగనట్టి, అఖండల=ఇంద్రునియొక్క, వైభవ=విభవముయొక్క, ఉన్నతులు=అతిశయములు, కల్గకమానునె=లభింపక పోవునా, తుదన్=కడపట, మోక్షలక్ష్మి=ముక్తిరూపమైనలక్ష్మి, కైదండ=సాహాయ్యము, ఒసంగకయున్నె=ఇయ్యకుండునా.

తా. పక్షివాహనా! మనస్సునందు నిన్ను నమ్మినవారికి మొదట కొండలవలె పెద్దకుప్పలుగానున్న వారి పాపములు నశించిపోవక మానవు. ఇంద్రుని యైశ్వర్యమువంటి మహదైశ్వర్యము కలుగకపోదు. పిమ్మట మోక్షము లభింపకపోదు.

చ. చిక్కనిపాలపై మిసిమి ♦ జెందినమీఁగడ పంచదారతో
మెక్కినభంగి మీవిమల ♦ మేచకరూపసుధారసంబు నా
మక్కువపళ్లెరంబున స ♦ మాహితదాస్య మనేటిదోయిటన్
దక్కెనటంచు జుఱ్ఱెదను ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 30

టీ. చిక్కనిపాలపై=చిక్కనగుపాలమీద, మిసిమిజెందినమీగడన్ మిసిమిని=కాంతిని, చెందిన=పొందిన, మీగడన్=మీగడను, పంచదారతో=చక్కెరతోడగూర్చి, మెక్కినభంగిన్=తిన్నవిధమున, మీ=మీయొక్క, విమల=అచ్ఛమయిన, మేచక=నల్లని, రూప=ఆకారమనెడి, సుధారసంబు=అమృతరసము, నా=నాయొక్క, మక్కువ=ప్రేమ అనెడి, పళ్ళెరంబునన్=భోజనపాత్రమున, సమాహిత=హెచ్చరికగల, దాస్యము=కొలువు, అనేటి=అనునట్టి, దోయిటన్=దోసిలియందు, దక్కెను=లభించెను, అటంచున్=అనుచు, జుఱ్ఱెదను=జుఱ్ఱుచున్నాను.

తా. చిక్కనిపాలమీఁద మిసమిసలాడు మీఁగడను చక్కెరతోఁగలిపి తినునట్లు మిక్కిలి అమృత రసమువలె నుండు

నీవల్లని రూపమును నేను ప్రేమతోఁగైకొని దాస్యరూపమైన కైంకర్యము అవ్వారిగాచేసి అనుభవించెదను.

చ. సిరులిడసీత, పీడలెగ ♦ జిమ్ముటకున్ హనుమంతుడార్తిసో
దరుఁడుసుమిత్రసూతిదురి♦తంబులుమానుపరామనామముం
గరుణదలిర్ప మానవులఁ ♦ గావఁగఁ బన్నిన వజ్రపంజరో
త్కరముగదాభవన్మహిమ ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ31.

టీ. సిరులు=సంపదలు, ఇడన్=ఇచ్చుటకు, సీత=సీతాదేవి, పీడలు=బాధలు, ఎగజిమ్ముటకున్=ఆవలీల బోగొట్టుటకు, హనుమంతుఁడు=ఆంజనేయుఁడు, అగును, ఆర్తిన్=సంకటమునందు, సోదరుడు=తోబుట్టువు, సుమిత్రసూతి=లక్ష్మణుడు, దురితంబులు=పాపములను, మానుపన్=తొలగించుటకు, రామనామము=రామ అనెడి నీనామమును, అగును, కరుణ=దయ, తలిర్పన్=మీరగా, మానవులన్=మనుష్యులను, కావగన్=కాపాడుటకు, పన్నిన=చేసిన, వజ్ర=వజ్రము చేతనైన, పంజర=గూండ్లయొక్క, ఉత్కరము=సమూహము, భవత్ + మహిమ=నీమహాత్మ్యమును అగును.

తా. దశరథరామా ! సిరులిచ్చుటకు నీభార్యయయిన సీతాదేవియు, బాధలను తొలగించుటకు భృత్యుండైన హనుమంతుఁడును, సంకటములందు తోడబుట్టువవలె ఉపచరించు నీతమ్ముఁడగు లక్ష్మణుఁడును, పాపములను తొలగించుటకు నీనామమును, చిలుకల మొదలయినవానిని వజ్రపుగూండ్లలో పెట్టి కాపాడునట్లు మనుష్యులను కాపాడుటకు నీమహాత్మ్యమును గలవు.

చ. హలకులిశాంకుశధ్వజ శ ♦ రాసన శంఖరథాంగ కల్పకో
జ్వలజలజాతరేఖలను ♦ సాంకములై కనుపట్టుచున్న మీ
కలితపదాంబుజ ద్వయము ♦ గౌతమపత్నికొసంగినట్లు నా
తలపునఁ జేర్చికావఁగదె ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 32

టీ. హల=నాగేలు, కులిశ=వజ్రాయుధము, అంకుశ=అంకుశము, ధ్వజ=టెక్కెమును, శరాసన=విల్లు, శంఖ=శంకువు, రథాంగ=చక్రము, కల్పక=కల్పవృక్షము, ఉజ్జ్వల=ప్రకాశించుచున్న, జలజాత=తామర, ఇవి యనెడి రేఖలను=రేఖలచేత, సాంకములు=గురుతులతోఁగూడినవి, ఐ=అయి, కనుపట్టుచున్న=అగుపడుచున్న, మీ=మీయొక్క, కలిత=ఒప్పుచున్న, పద+అంబుజ=అడుగుపద్మములయొక్క, ద్వయము=జంటను, గౌతమపత్నికిన్=గౌతముని భార్యయయిన అహల్యకు, ఒసంగినట్లు, నాతలఁపునన్=నాచింతనమందు, చేర్చి=కూర్చి, కావన్ కదె=రక్షింపుమా.

తా. అహల్యకు నాఁగేలు, వజ్రాయుధము, అంకుశము మొదలయిన వాని రూపములుగల రేఖలు దాల్చియున్న మీ పాదారవిందములను యిచ్చి ఆమెను కృతార్థురాలినిగా చేసినట్లు నాహృదయమందుచేరి నన్ను కృతార్థునిగా చేయుమారామా.

చ. జలనిధిలోనదూఁటి కుల ♦ శైలముమీఁటి ధరిత్రిఁగొమ్మునం
దలవడమాఁటి రక్కసుని ♦ యంగముగీఁటి బలీంద్రునిన్ రసా
తలమునమాఁటి పార్థివక ♦ దంబముగూర్చినమేటి రామనా
తలఁపుననాఁటి రాఁగదవె ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 33

టీ. జలనిధిలోనన్=సముద్రములోపల, దూఁటి=చొచ్చి, కులశైలమున్=కులపర్వతమును, మీఁటి=ఎగనెత్తి, ధరిత్రిన్ నీళ్ళలో మునిగియుండిన భూమిని, కొమ్మునందున్, అలవడన్=పొందికగా, మాటి=తగిల్చి రక్కసుని

యంగము=రాక్షసుడైన హిరణ్యకశిపుని, శరీరము, గీటి=చీల్చి, బలీంద్రునిన్=ఇంద్రుడుగానుండిన, బలిచక్రవర్తిని, రసాతలమునన్=రసాతలమందు మాటి=మఱుగుచేసి, పార్థివకదంబమున్=రాజసమూహమును, మాల్చిన=నాశముచేసినట్టి, మేటి=దిట్టడవు అయిన, రామ=రామచంద్రా, నాతలపునన్=నాచింతనమందు, నాటి=నెలకొని, రాగదవే=రమ్మా.

తా. శ్రీరామా! మత్స్యమవై సోమకాసురునికొరకు సముద్రముజొచ్చి, కూర్మమయి మందరపర్వతమును పాల సముద్రములో మునిగినదానిని యెత్తినిలిపి, వరాహమవై ప్రళయజలములలో రసాతలమునంటిన భూమిని కోఱకొమ్మున నెత్తికొనివచ్చి, నరసింహుడవై హిరణ్యకశిపుని దేహముచీల్చి, వామనుఁడవై బలిచక్రవర్తిని రసాతలమునకు అడఁగద్రొక్కి, పరశురాముఁడవై రాజసమూహమును సంహరించినట్టి నీవు నా మనస్సునందు దృఢముగా నిలిచియుండుమా.

ఉ. భండన భీముఁ డార్తజన ♦ బాంధవుఁ డుజ్జ్వలబాణతూణకో
దండకళాప్రచండ భుజ ♦ తాండవకీర్తికి రామమూర్తికిన్
రెండవసాటిదైవమిక ♦ లేడనుచున్ గడగట్టి భేరికా
దాండదదాండదాండనిన ♦ దంబు లజాండమునిండ మత్తవే
దండము నెక్కిచాటెదను ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 34

టీ. భండన=యుద్ధమందు, భీముఁడు=భయంకరుడు, ఆర్తజన=సంకటమునొందినవారి సమూహమునకు, బాంధవుఁడు=చుట్టము, ఉజ్జ్వల=ప్రకాశించుచున్న, బాణ=బాణములును, తూణ=పొదులునుగల, కోదండకళా=విలువిద్యయందు, ప్రచండ=తీవ్రమయిన, భుజములయొక్క, తాండవా=

నటనముచేతగలిగిన, కీర్తికిన్=యశస్సుగలవాడగు, రామమూర్తికిన్=రామచంద్రునకి, రెండవసాటిదైవము=సమానమైన మఱియొకదైవము, ఇకన్=ఇంకను, లేదు, అనుచున్, గడగట్టి=స్తంభమునాటి, భేరికా=భేరియొక్క, దాండదడాండదాండ, నినదంబులు=శబ్దములు, అజాండము=బ్రహ్మాండము, నిండన్=నిండునట్లు, మత్తవేదండము=మదించిన యేనుగును, ఎక్కి-చాటెదను=ప్రకటించెదను.

తా. రాముఁడు శత్రువులకు యుద్ధమందు భయంకరుఁడు, భక్తులకు చుట్టమువంటివాఁడు కావున బాణములును అమ్ములపొదులును ప్రకాశించుచున్న విలువిద్య నేఱపు తీవ్రమైన భుజముల లాఘవముచే పొగడ్తగన్న శ్రీరామమూర్తికి సాటిదైవము మఱియొకటి లేదనుచు బ్రహ్మాండ మదురునట్లు ఢాం ఢాం అని భేరికొట్టుచు మదపుటేనుఁగు నెక్కి-చాటెదను.

చ. అవనిజకన్నుదోయి తొగ ♦ లందు వెలింగెడు సోమజానకీ
కువలయనేత్రిగబ్బిచను ♦ గొండలనుండు ఘనంబు మైథిలీ
నవనవయౌవనంబను వ ♦ నంబునకున్ మదదంతిపీవెకా
దవిలి భజింతు నెల్లపుడు ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 35

టీ. అవనిజ=సీతయొక్క, కన్నుదోయి=రెండుకన్నులనెడు, తొగలందు కలువపూవులయందు, వెలింగెడు, సోమ=ప్రకాశించుచున్న, చంద్రుడైనవాడా, జానకీ=జనకుని కూతురైన సీత అనెడి, కువలయనేత్రి=కలువపూవులవంటి కన్నులుగల, గబ్బి=ఉబ్బులయిన, చనుకొండలన్, ఉండు ఘనంబు=ఉండునట్టిమేఘము, మైథిలి=మిథిలిరాజుకూతురయిన, సీతాదేవి

యొక్క, నవనవ=మిక్కిలిక్రొత్తయయిన, యౌవనంబు=ప్రాయము, అను వనంబునకున్=అనుతోటకు, మదదంతివి, మదించిన యేనుగవు, నీవెకాన్= నీవే అని, తవిలి=ఆసక్తిగొని, ఎల్లప్పుడును, భజింతున్=సేవింతును.

తా. రామా! నిన్ను సీతాదేవి కన్నుదోయి యనెడి కలువలను వికసింపఁజేసెడు చంద్రుఁడుగాను, జానకీదేవి యుబ్బు చన్నులనెడి కొండల యందుండు మేఘముగాను, మిథిలాపతి కుమారి యలప్రాయమను తోఁటకు మదపుటేనుఁగుగాను, తలఁచి యెప్పుడును నిన్నే సేవించెదను.

చ. ఖరకరవంశజా వినుమ ♦ ఖండితభూతపిశాచ ఢాకినీ
జ్వరపరితాపసర్పభయ ♦ వారకమైన భవత్పదాబ్జ వి
స్ఫురదురువజ్రపంజరము ♦ జొచ్చితి నీయెడదీనమానవో
ద్ధరబిరుదాంకమేమఱకు ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 36

టీ. ఖరఖర=సూర్యునియొక్క, వంశ=వంశమునందు, జా=పుట్టు వాఁడా, అఖండిత=కొట్టుపడని, భూత=భూతములు, పిశాచ=పిశాచములు, ఢాకిని=ఢాకినులు, జ్వర=జ్వరములు, పరితాప=తాపములు, సర్ప=సర్ప ములు, భయ=భయములును, వారకము=పోగొట్టునది, అయిన=అయినట్టి భవత్=నీయొక్క,పదాబ్జ=పాదపద్మములనెడి, విస్ఫురత్=మిక్కిలి ప్రకా శించుచున్న, ఉరు=గొప్పయయిన, వజ్రపంజరముల్=వజ్రముతో చేయ బడిన గూటిని, జొచ్చితిని=ప్రవేశించితిని, నీయెడ=నీయందు, దీన=దీను లయిన, మానవ=జనులను, ఉద్ధర=ఉద్ధరించువాఁడనెడి, బిరుద+అంకము బిరుదాంకము=బిరుదరూపమయిన చిహ్నము, ఏమఱకు=కోలుపోకుము.

తా. సూర్యవంశమున బుట్టిన శ్రీరామా! భూతములు పిశాచములు, ఢాకినీలు, తాపములు, సర్పములు మొదలగు

వానివలన భయములు పోఁగొట్టునదై, వజ్రపంజరమువలె రక్షించు నీచరణారవిందముల శరణుఁజొచ్చితిని. నీవు దీన మానవోద్ధారకుఁడను బిరుదుగలవాఁడవు. కాబట్టి నన్ను ఉద్ధరింపని వాఁడవై యాబిరుదమును బోఁగొట్టుకొనకుమా.

ఉ. జుఱ్ఱెదమీకథామృతము ♦ జుఱ్ఱెదమీపదకంజతోయమున్
జుఱ్ఱెద రామనామమున ♦ జొబ్బిలుచున్న సుధారసంబు నే
జుఱ్ఱెద జుఱ్ఱుజుఱ్ఱుఁగ రు ♦ చుల్ గనువారిపదంబుఁగూర్పవే
తట్టులతోడి పొత్తిడక ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 37

టీ. మీకథామృతము=మీయొక్క కథలనెడి యమృతమును, జుఱ్ఱెద=జుఱ్ఱుచున్నాను, మీపదకంజ=మీపాదారవిందముయొక్క, తోయమున్=జలమును, జుఱ్ఱెద=జుఱ్ఱుచున్నాను, రామనామమున్=రామనామమునందు, జొబ్బిలుచున్నసుధారసంబు=స్రవించుచున్న అమృతరసమును, జుఱ్ఱెద=జుఱ్ఱుచున్నాను, జుఱ్ఱుజుఱ్ఱగన్=జుఱ్ఱగా జుఱ్ఱగా, రుచులు=చవులు, కనువారి=ఎరిగినట్టివారియొక్క, పదంబులకున్=స్థానములకును, తఱ్ఱులతోడి పొత్తు=నీచులతో స్నేహము, ఇడక=పెట్టక, కూర్పవే=చేర్పుము.

తా. శ్రీరామా! నీచరిత్రములనెడి యమృతమును, నీపాదతీర్థమును, నీనామములందు స్రవించుచున్న యమృతమును జుఱ్ఱెదరు. నీచరిత్రాదుల యమృతంబును జుఱ్ఱి రుచి తెలిసికొనిన మహనీయుల దివ్యగతిని నాకు గలిగింపుము. నీచుల తోడి పొత్తు మాన్పుము.

ఉ. ఘోరకృతాంతవీరభట ♦ కోటికి గుండెదిగుల్ దరిద్రతా
కారపిశాచసంహరణ ♦ కార్యవినోది వికుంఠ మందిర

ద్వారకవాటభేది నిజ ♦ దాస జనావళికెల్ల ప్రొద్దు నీ
తారకనామ మెన్నుకొన ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 38

టీ. నీ తారకనామము=సంసారమును దాటజేయు నీ నామమును, ఎన్నుకొనన్=తలచుకొనఁగా, ఘోర=భయంకరుడైన, కృతాంత=యముని యొక్క, వీర=శూరులైన, భటకోటికిన్=కింకిరసమూహమునకు, గుండె దిగుల్=గుండెలోనిభయము, దరిద్రతా=దారిద్ర్యముయొక్క, ఆకార=రూపముగల, పిశాచ=పిశాచమును, సంహరణ=చంపుటయనెడి, కార్య=కార్యమునందు, వినోది=క్రీడించునది, నిజ=నీవారైన, దాసజన=కైంకర్యము సేయు జనులయొక్క, ఆవళికి=సమూహమునకు, ఎల్లప్రొద్దున్=ఎల్లప్పుడును, వికుంఠ=విష్ణుదేవునివాసస్థానమయిన పరమపదమనెడి, మందిర=గృహము యొక్క, ద్వార=వాకిలియందలి, కవాట=తలుపును, భేది=భేదించునది.

తా. రామా! నీతారకనామము భయంకరులయిన యమదూతలను గుండెలగరజేయును. దరిద్రతఅనెడి పిశాచము ను బోగొట్టును. ఎల్లప్పుడును నీదాసజనులు పరమపదమునకు బోవుటకుగల యడ్డములను తొలగించును.

ఉ. విన్నపమాలకించు రఘు ♦ వీర నహి ప్రతిలోకమందునా
కన్నదురాత్ముడుం బరమ ♦ కారుణికోత్తమ వేల్పులందునీ
కన్న మహాత్ముడుం బతిత ♦ కల్మషదూరుడు లేడునాకు వి
ద్వన్నుత నీవె నాకు గతి ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 39

టీ. రఘువీర=రఘురాజు కులమునఁబుట్టిన శూరుడైనవాడా, విన్నపము=ఒకమనవి, ఆలకించు, ఆమనవి యేమనగా, ప్రతిలోకమందున్=ఒక్కొక్క జగత్తునందును, నాకన్నన్=నాకంటెను, దురాత్ముడు=దుష్టుడు,

నహి=లేఁడు, కారుణికోత్తమ=కరుణగలవారిలోనెల్ల, శ్రేష్ఠుఁడైనవాఁడా, వేల్పులందున్=దేవతలందు, నీకన్నన్=నీకంటెను, మహాత్ముఁడున్=గొప్పవాడును, పతిత=పాపాత్ముల యొక్క, కల్మష=పాపములను, దూరుడు=దవ్వుగాఁజేయువాడును, నాకున్, లేడు=కలుగడు, విద్వన్నుత=పండితుల చేత కొనియాడఁబడువాఁడా, నీవు నాకున్, గతి=దిక్కు.

తా. రఘువీరా! ఒకమనవి ఆలకింపుము. ఏలోకమందును నాకంటె దుష్టుఁడు లేఁడు. దేవతలందు నీకంటె మహాత్ముఁడును పాపరహితుఁడు లేఁడు. కాబట్టి దుష్టులలో శ్రేష్ఠుఁడనైన నాకు దేవతలలో శ్రేష్ఠుఁడవైన నీవె దిక్కయి ఉద్ధరింప శక్తుఁడవగుదువు గాని మఱియొకరు గానేరరు.

ఉ. పెంపునఁదల్లివై కలుష ♦ బృందసమాగమ మొందకుండ ర
క్షింపను దండ్రివై మెయివ♦సించు దశేంద్రియరోగముల్ నివా
రింపను వెజ్జవై కృపగు ♦ ఱించి పరంబు దిరంబుగాఁగ స
త్సంపదలి వ్వ నీవె గతి ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 40

టీ. పెంపను=పోషింపను, తల్లిని, ఐ=అయి, కలుష=పాపముల యొక్క, బృంద=సమూహము యొక్క, సమాగమము=కూడికను, ఒందకుండన్=చెందకుండునట్లు, రక్షింపను=కావను, తండ్రివి, ఐ=అయి, మెయిన్=దేహమునందు, వసించు=ఉన్నట్టి, దశేంద్రియ=పదియింద్రియములనెడి, రోగముల్=తెవుళ్ళను, నివారింపను=పోగొట్టను, వెజ్జవై=వైద్యుఁడవై, కృప=దయను, గురించి=గలిగి, పరంబున్=మోక్షమును, తిరంబుగాగన్=స్థిరమగునట్లుగా, సత్సంపదలు=మేలయిన సంపత్తులను, ఇయ్యన్=ఇచ్చుటకు, నీవె, గతి=దిక్కు.

తా. పోషించుటకు తల్లివలెను, దోషములను పొంద కుండ రక్షింపను తండ్రివలెను దేహమునందలి పదియింద్రియ ములనెడి రోగములను తొలగించుటకు వైద్యునివలెను మేల యిన సంపదలియ్యను నీవే నాకు దిక్కు.

ఉ. కుక్షినజాండపంక్తులొన ♦ గూర్చి చరాచరజంతుకోటి సం
రక్షణసేయు తండ్రివి ప ♦ రంపర నీతనయుండనైన నా
పక్షము నీవుగావలదె ♦ పాపము లెన్ని యొనర్చినన్ జగ
ద్రక్షక కర్తవీవెకద ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 41

టీ. కుక్షిన్=ఉదరమునందు, అజాండ=బ్రహ్మాండముయొక్క, పంక్తులు=సమూహములు, ఒనగూర్చి=పొందికపఱచి అనుట, చర=చరించునట్టి చేతనములును, అచర=చరింపని చేతనములును, జంతు=ప్రాణులయొక్క కోటిన్=సమూహమును, రక్షణ=కాపాడుటను, చేయుతండ్రివి=చేయునట్టి తండ్రివి, పరంపరన్=వరుసగా,తరతరముగా,నీతనయుండును=నీకొడుకును ఐన=అయినట్టి, నాపక్షము=నాయొక్క, పాలిటవాడవు, ఎన్నిపాపములు, ఒనర్చినన్=నేనుచేసినను, నీవు, కావలదె=కావలదా, జగత్=లోకములను,రక్షణ=రక్షించుటయందు, కర్త=కర్తయైనవాడవు, నీవుకద=నీవేకదా.

తా. కుక్షిలోపల బ్రహ్మాండసమూహములను పొందికగా పెట్టుకొని చేతనములను అచేతనములైన సకలప్రాణి సమూహములను రక్షించునట్టి తండ్రివి కాబట్టి తదితరముగ నీకొడుకైయున్న నాపాలిట నీవుపక్షపాతివై యుండవలయును. నేను పాపములు చేసితినని నన్ను విడువరాదు. ఎన్ని పాపములు

చేసినను లోకమెల్ల రక్షించువాఁడవు నీవొక్కఁడవే కనుక నీవే నన్ను కాపాడవలయును.

ఉ. గద్దరియోగిహృత్కమల ♦ గంధరసానుభవంబుఁ జెందు పె
న్నిద్దపుగండుఁ దేఁటి ధర ♦ ణీసుత కౌఁగిలి పంజరంబునన్
ముద్దులుగుల్కు రాచిలుక ♦ ముక్తినిధానము రామరాఁగదే
తద్దయు నేఁడు నాకడకు ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 42

టీ. గద్దరి=దిట్టలైన, యోగి=యోగశీలురయొక్క, హృత్=హృదయమనెడి, కమల=తామరయందలి, గంధ=వాసనతోఁగూడిన, రస=మకరందముయొక్క, అనుభవంబున్=ఆస్వాదనమును, చెందు=పొందినట్టియు, పెను=మిక్కిలి, నిద్దపు=నిగనిగయనెడి మిసిమిగల, గండు=మదించిన, తేఁటి=తుమ్మెదయైనవాడు, ధరణీసుత=సీతాదేవియొక్క, కౌగిలి=ఆలింగనమనెడి, పంజరంబునన్=గూటియందు, ముద్దులుగుల్కు=మనోజ్ఞముగానుండు, రాచిలుక=రామచిలుక, ముక్తినిధానము=మోక్షముం డెడిచోటు, రామ=శ్రీరామా, నాకడకున్=నాయొద్దకు, నేడు, తద్దయున్=మిక్కిలి, రాఁగదే=రమ్మా.

తా. తామరలయందలి తేనెను అనుభవించు తుమ్మెదవలె యోగశీలురహృదయమందు భక్తిరసములు అనుభవించువాఁడును, గూటియందలి రాచిల్కవలె సీతాదేవి కౌఁగిలియందు సొంపుగులుకువాఁడును, మోక్షమిచ్చువాఁడును, అగు శ్రీరామా నేఁడు నాయొద్దకు వేగరమ్మా.

చ. కలియుగ మర్త్యకోటి నినుఁ ♦ గన్గొనరానివిధంబొ భక్తవ
త్సలతవహింపవో చటుల ♦ సాంద్రవిపద్దశవార్ధిఁ గ్రుంకుచోఁ

బిలిచిన బల్కవింతమఱ ♦ పే నరులిట్లనరాదు గాక నీ
తలఁపునలేదె సీతచెఱ ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 43

టీ. కలియుగ=కలియుగమందలి, మర్త్యకోటి=మనుష్యసమూహము నిన్ను, కన్గొనరాని విధంబో=తెలిసికొనరానివిధమో, భక్తవత్సలతన్=భక్తులయెడల వాత్సల్యము గలిగియుండుటను, వహింపవో=తాల్పవో, చటుల=మిక్కిలిఅయిన, సాంద్ర=దట్టమైన, విపత్=ఆపదలయొక్క, దశ=అవస్థయనెడి, వార్ధిన్= సముద్రమునందు, క్రుంకుచోన్= నేను మునుఁగునపుడు, పిలిచినన్=నిన్ను పిలువగా, పల్కవు=పలుకవు, ఇంత నన్ను మఱచిపోవుటయా, నరులు=నాబోటిమనుష్యులు, ఇట్లు=ఈప్రకారము ఇంతమఱపాయని, అనరాదు గాక=చెప్పరాదుగాని, నీతలంపునన్=నీచింతయందు, సీతచెర=రావణునిచేత సీత పొందినచెఱ, లేదె=లేదా.

తా. శ్రీరామా! నేను మిక్కిలి ఆపత్సముద్రమున మునుగుఁచు నిన్ను ఎంతపిలిచినను మాఱుపలుకవు, ఇదేల? కలియుగమందు మనుష్యులకు కనఁబడరాదనియా? లేక భక్తజనులయెడల నీకువాత్సల్యము కలుగదా? ఇటులనన్ను మఱచిపోవచ్చునా! నీకు మఱపని మాబోఁటులు చెప్పరాదు. సీతాదేవికి కలిగిన చెఱను మఱవవుగదా? అట్టి మా చెఱకును నీకు మఱపు ఎక్కడిది?

చ. జనవర మీకథాళి విన ♦ సైఁపకకర్ణములందు ఘంటికా
నినద వినోదముల్ సలుపు ♦ నీచునకున్ వరమిచ్చినావు ని
న్ననయమునమ్మికొల్చునమ♦హాత్ములకేమియొసంగెదోసనం
దననుతమాకొసంగుమయ ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ44

టీ. జనవర=ఓ రాజా! మీకథాళి=మీకథయొక్క సమూహమును, వినన్=వినుటకు, సైపక=ఓర్వక, కర్ణములందున్=చెవులయందు, ఘంటికా=గంటలయొక్క, నినద=శబ్దములయొక్క, వినోదమున్=వేడుకలను, సలుపునీచునకున్=చేయుచున్న అల్పునికి, వరము=కోరినకోరిక, ఇచ్చినావు, నిన్ను, ఆసమయమున్=ఎప్పుడును, నమ్మి, కొల్చిన మహాత్ములకున్=సేవించునట్టి మహనీయులకు, ఏమి, ఒసంగెదో=ఇచ్చెదవో, సనందననుత=సనందనుఁడు అను ఋషిచేత కొనియాడబడినవాడా, మాకున్, ఒసంగుము=ఇయ్యవయ్యా.

తా. ఓరాజా, మీకథలనువినుటకు ఓర్వక చెవులయందు ఘంటలధ్వనియొక్క వేడుకలను సలుపు నీచునికి కోరినవరము ఇచ్చినావు. ఎప్పుడు నిన్ను నమ్మి సేవించునట్టివారికి ఏమిచ్చెదవో సనందనుఁడను ఋషిచేత కొనియాడఁబడినవాడా! వారికిచ్చినట్లే నాకునునిమ్ము.

ఉ. పాపములొందువేళ రణ ♦ పన్నగభూత భయజ్వరాదులం
దాపద నొందువేళ భర ♦ తాగ్రజమిమ్ము భజించువారికిం
బ్రాపుగ నీవుఁదమ్ముఁడిరు ♦ పక్కియలంజని తద్విపత్తి సం
తాపము మాన్పి కాతువట ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ 45

టీ. పాపములు, ఒందువేళన్=పొందెడిసమయమునందు, పన్నగ=సర్పము, భూతభయ=భూతములవలన కలుగు భయమును, జ్వర=జ్వరములు ఆదులయందున్=మొదలయిన వానియందు, ఆపదన్=విపత్తును, ఒందువేళన్=పొందు సమయమునను, భరతాగ్రజ=భరతునికి అన్నయైన శ్రీరామా మిమ్మున్=మిమ్ము, భజించువారికిన్=కొలుచువారికి, నీవు=నీవును, తమ్ముడు=తమ్ముడయిన లక్ష్మణుడును, ఇరుపక్కియలన్=రెండు ప్రక్కలను,

ప్రాపుగన్=సహాయముగ, చని=పోయి, తత్=వారియొక్క, విపత్తి=ఆపద, చేతనైన, సంతాపమున్=కూడుకును, మాన్పి=పోఁగొట్టి, కాతువఁట=కాపాడుదురఁదురు.

తా. దశరథరా! పాపములుపొందుమానపుడును, యుద్ధము, సర్పములు, భూతములు, జ్వరములు మొదలయినవాని చేత ఆపదకలిగినప్పుడును నిన్ను గొలుచునట్టివారికి సహాయము సేయఁబోయి నీవును, నీతమ్ముఁడైన లక్ష్మణుఁడును రెండు ప్రక్కల నిలచి వారి యాపదలను పోఁగొట్టి రక్షింతురని లోకులు చెప్పుదురు. కాఁబట్టి నన్నును కాపాడవలయును.

చ. అగణితజన్మకర్మదురి ♦ తాంబుధిలోఁబహుదుఃఖవీచికల్
తెగిపడనీదఁలేక జగ ♦ తీధవ నీపద భక్తినావచే
దగిలితరింపఁ గోరితిఁ బ ♦ దంపడి నాదుభయంబుమాన్పవే
తగదని చిత్తమందిడక ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 46

టీ. జగతీధవ=భూనాథ, అగణిత=లెక్కింపరాని, జన్మ=జన్మములందలి, కర్మపరంపరలచేగల్గిన, దురిత=పాపములనెడి, అంబుధిలోన్=సముద్రమందు, బహు=అనేకములయిన, దుఃఖ=దుఃఖములనెడి, వీచికల్=అలలను, తెగిపడన్=కడచునట్లు, ఈదఁలేక=ఈఁదజాలక, పదంపడి=పిమ్మట, నీపద భక్తినావచేన్=నీయొక్క పాదములందలి భక్తియనెడి ఓడచేత. తగి=ఆసక్తితోడ, తరింపగోరితిన్=దాటను ఇచ్ఛగించితిని, తగదు అని=తగిలినదికాదు అని, చిత్తమందు=నీమనస్సునందు, ఇడక=ఉంచుకొనక, నాభయంబున్=నాయొక్కభయమును, మాన్పవే=పోగొట్టుమా.

తా. భూనాథా! లెక్కింపరాని జన్మములందలి కర్మపరంపరలచే గలిగిన పాపములు సముద్రమువలె అపారమై నాయం

తటపోగొట్టుకొనుటకు శక్యముగాక, నీయందలి భక్తిగలిగి ఈదరాని సముద్రము ఓడచే సులువుగా దాటునట్లు తొలగింపరాని నాపాపములను సులువుగా నీభక్తిచేఁ బోగొట్టుకొనఁ గోరితిని. కావున శరణుఁజొచ్చిన నాయొక్క భయమును పోగొట్టుమా.

ఉ. నేనొనరించుపాపము ల ♦ నేకములైనను నాదుజిహ్వకుం
బానకమయ్యెమీపరమ ♦ పావననామముదొంటిచిల్కరా
మా ననుఁగావుమన్న తుది♦మాటకుసద్గతిఁ జెందెఁగావునన్
దానిధరింపఁగోరెదను ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 47

టీ. నేను, ఒనరించుపాపములు=చేయునట్టిపాపములు, అనేకములు=పెక్కులు, ఐనను, నాదుజిహ్వకు=నాయొక్క నాలుకకు, మీపరమపావననామము=మీయొక్క మిక్కిలి పవిత్రమైన పేరు, పానకము అయ్యెన్=పానకమువలె రుచియైనదని, తొంటిచిల్క=పూర్వకాలపు చిలుక, రామా, నన్నుకావుము=నన్నురక్షింపుము, అన్నతుదిమాటకున్=అనిపలికినట్టికడపటి పలుకునకు, సద్గతిన్=మోక్షమును, చెందున్=పొందెను, కావునన్=కనుక, దానిన్=ఆరామనామమును, ధరింప కోరెదను=తాల్చుట కిచ్ఛగించెదను.

తా. దశరథరామా! పాపములనేకములు నేను చేయుచున్నవాఁడను. ఇట్టి పాపాత్ముడనైనను నీదివ్యనామముఉచ్ఛరించుట నా నాలుకకు బానకమువలె మిక్కిలి రుచ్యమైనది. ఎట్లనఁగా పూర్వమొకచిలుక రామా! నన్నుఁ గావుము, అని కడపట నొక్కమాట చెప్పగానే మోక్షమునొందెను గదా.

అట్టిస్థితిని ఇచ్చునది గాన నాకు అతిరుచిగల నీనామము పఠించెదను.

చ. పరధనముల్ హరించి ♦ పరభామలనంటిపరాన్న మబ్బినన్
మురిపమకానిమీఁదనగు ♦ మోసమెఱుంగదుమానసంబుదు
స్తరమిది కాలకింకర గ ♦ దాహతి పాల్పడనీక మమ్మునే
తఱి దరిజేర్చి కాచెదవొ ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 48

టీ. పరధనముల్=ఇతరధనములనుహరించి, పరభామలను=యితరుల యిల్లాండ్రను, అంటి=తాఁగి, పరాన్నము=ఇతరులకూడు, అబ్బినన్=దొరకఁగా, మురిపమకాని=విలాసమేకాని, మీఁదన్=అటుపిమ్మట, అగుమోసము=కలుగునట్టిమోసమును, మానసంబు=మనస్సు,ఎఱుంగదు ఇది=ఇట్లు తెలియకుండుట, దుస్తరము=తరింపరానిది, కాలకింకర=యమదూతలయొక్క, గదా=గదలయొక్క, హతి=దెబ్బలయొక్క, పాలు=అధీనత, పడనీయక=పొందనీక, మమ్మున్, ఏతఱిన్=ఎప్పుడు, దరిచేర్చి, కాచెదవో=రక్షింతువో

తా. దశరథరామా ! పరులధనములను దొంగిలించుట పరస్త్రీలను గూడుట, పరాన్నమును దినుట, మొదట సుఖముగానుండినను వెనుక నరకము గలిగించును. ఇది మనస్సునకు తెలియదు. మనస్సు జయించుట కష్టము గనుక మనస్సుపోయినదారిని పోయి నరకమున బడకుండునట్లు మమ్ము నెప్పుడు కడతేర్చి కాపాడెదవోకదా.

ఉ. చేసితి ఘోరకృత్యములు ♦ చేసితి భాగవతాపచారముల్
చేసితి నన్యదైవములఁ ♦ జేరి భజించిన వారిపొందు నేఁ

జేసిననేరముల్ దలఁచి ♦ చిక్కులఁబెట్టకుమయ్యయయ్యనీ
దాసుఁడనయ్య భద్రగిరి ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 49

టీ. ఘోరకృత్యములు=భయంకరములయిన కార్యములను, చేసితిని, భాగవతాపచారముల్=భాగవత జనులయెడల, అపరాధములను చేసితిని, అన్యదైవములన్=ఇతర దేవతలను, జేరి=ఆశ్రయించి, భజించిన వారిపొందును=కొలచినట్టివారి సాంగత్యమును, చేసితిని, నేన్=నేను, చేసిన నేరములు=కావించునట్టి తప్పులను, తలఁచి=ఎంచి, చిక్కులన్ పెట్టకుము అయ్య=సంకటములందు తగల్పకుమయ్యా, అయ్యా! నీదాసుడను=అయ్యా! నీయొక్క దాసుడను.

తా. రామా, నేను ఘోరకార్యములను, భాగవతుల కపచారములను అన్యదైవముల గొలుచువారితో సాంగత్యము జేసితిని. నాతప్పులను క్షమింపుము, నీకు దాసుడను.

చ. పరులధనంబుఁజూచిపర ♦ భామలఁజూచి హరింపగోరు మ
ద్గురుతర మానసంబనెడు ♦ దొంగనుబట్టి నిరూఢదాస్య వి
స్ఫురిత వివేకపాశములఁ ♦ జుట్టి భవచ్చరణంబనే మరు
త్తరువునగట్టివేయగదె ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 50

టీ. పరధనంబున్=ఇతరులసొత్తును, చూచి, పరభామలన్=పరస్త్రీలను, చూచి, హరింపన్=అపహరించుటకు, కోరునట్టి, మత్=నా, గురుతర=మిక్కిలిగొప్పదైన, మానసంబు=మనస్సు, అనెడుదొంగను, పట్టి=పట్టుకొని, నిరూఢ=మిక్కిలి పెరిగిన, దాస్య=కైంకర్యమునందు, విస్ఫురిత=మిక్కిలిప్రకాశించిన, వివేక=తెలివియను, పాశములన్=తాళ్ళచేత, చుట్టి=బం

ధించి, భవచ్చరణంబు=నీపాదము అనే మరుత్ తరువునన్=అనెడు దేవతావృక్షమున, గట్టివేయన్ కదె=బంధించివేయుదూ.

తా. యితరులసొత్తులను స్త్రీలను చూచి దొంగిలింప కోరు నామనస్సు అను దొంగను పట్టుకొని నీకైంకర్యముచే ప్రకాశించునట్టి తెలివియనెడి కల్పవృక్షమునకు గట్టివేయుము.

చ. సలలిత రామనామ జప ♦ సార మెఱుంగను, గాశికాపురీ
నిలయుడఁగాను, మీచరణ ♦ నీరజరేణు మహాప్రభావముం
దెలియనహల్యగాను, జగ ♦ తీవర నీదగు సత్యవాక్యముం
దలఁపఁగరావణాసురుని ♦ తమ్ముఁడగాను, భవద్విలాసముల్
తలఁచి నుతింప నాతరమె ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 51

టీ. సలలిత=మిక్కిలి ఒప్పుచున్న, రామనామ=రామనామముయొక్క, జప=జపముయొక్క, సారము=సత్తువను, ఎఱుంగను=తెలియుటకు కాశికాపురీనిలయుఁడను=కాశీపట్టణము వాసస్థానముగల శివుఁడనుకాను, మీచరణనీరజ=మీపాదపద్మములయొక్క, రేణు=దుమ్ముయొక్క, మహాప్రభావమున్=గొప్పమహాత్మ్యమును, తెలియన్=తెలియుటకు, అహల్యను కాను=అహల్యను కానేరను, జగతీవర=భూనాథా, నీదగుసత్యవాక్యము=నీదైనట్టి నిజమైనమాటను, తలపగన్=ఎన్నుటకు, రావణాసురుని తమ్ముడను=విభీషణుఁడను కాను, భవత్ విలాసముల్=నీవిలాసములు, తలచి=ఎన్ని, నుతింపన్=పొగడుటకు, నాతరమె=నాకుశక్యమా.

తా. రామా! నీనామమును జపము చేయుటవలనిఫల శివునకు, నీపాదధూళి ప్రభావము అహల్యకు, నీసత్యసంధత్వము విభీషణునకును తెలియును. కాని నీలీలలు నాబోటివానికి తెలియతరము కాదు.

ఉ. పాతకులైన మీకృపకుఁ ♦ బాత్రులుకారెతలంచిచూడ జ
ట్రాతికిఁగల్గె బావన మ ♦ రాతికి రాజ్యసుఖంబుగల్గె దు
ర్జాతికిఁ బుణ్యమబ్బెగపి ♦ జాతిమహత్వమునొందెఁగావునం
దాతవ యెట్టివారలకు ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ 52

టీ. పాతకులైనన్= పాపాత్ములైనను, మీకృపకు= మీదయకు, పాత్రులుకారె=అర్హులేకాదా, తలంచిచూడన్=ఎన్నిచూడఁగా, చట్రాతికిన్=చట్టురాయిగానున్న అహల్యకు, పావనము=పవిత్రత్వము, కల్గెన్=కలిగెను, అరాతికిన్=శత్రువైన విభీషణునికి, రాజ్యసుఖంబు=రాజ్యప్రాప్తియనెడిసుఖము, కల్గెన్=కల్గెను, దుర్జాతికి=నీచజాతులవారికిని, పుణ్యము=సుకృతము, అబ్బెన్=లభించెను, కపిజాతి=వానరజాతి, మహత్వము=మహిమను, పొందెన్=ఒందెను, కావునన్=కనుక, ఎట్టివారలకున్=ఎంతటివారలకైనను, దాతవ=కోర్కెలనీయువాఁడవే.

తా. రామా! పాపాత్ములైనను మీకృపకు పాత్రులై యున్నారు. అహల్య నీపాదరజముచే నిజరూపమొందినది. విభీషణుఁడు నీవలన లంకారాజ్యము నొందినాడు. జటాయువు, శబరిమొదలయిన తక్కువజాతులకును నీయనుగ్రహము గలిగినది. సుగ్రీవాదులైన వానరులకుఁ గూడ మహత్వము గలిగినది. ఇవన్నియు జూడఁగా నీవు ఎక్కువ తక్కువలు పాటింపక ఎట్టివారికైన కోరిన కోర్కులనిచ్చు దాతవని తెలియుచున్నది.

ఉ. మామక పాతకవ్రజము ♦ మాన్పనగణ్యముచిత్రగుప్తు లే
మేమని వ్రాతురో శమను ♦ డేమివిధించునో కాలకింకర

స్తోమమొనర్చుటేమొవినఁ ♦ జొప్పడదింతకుమున్నె దీనచిం
తామణియెట్లుగాచెదవొ ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 53

టీ. మామక=నా, పాతకవ్రజము=పాపసమూహము, మాన్పన్=పోగొట్టుటకు, అగణ్యము=లెక్కింపరానిది, చిత్రగుప్తులు=యమునియొద్ద జీవుల పుణ్యపాపములను లెక్కవ్రాయుచుండు కరణము, ఏమిఏమి అని=యేవిధముగా, వ్రాతురో=వ్రాయుదురో, శమనుఁడు=యముఁడు, ఏమి=ఏమిఫలము, విధించునో=ఆజ్ఞాపించునో, కాలకింకరస్తోమ=యమదూతల సమూహము, ఒనర్చుట=చేయుట, ఏమో=ఏదియో, వినన్=వినుటకు, చొప్పడదు=సరిపడదు, ఇంతకుమున్నె=దీనికి పూర్వమే, దీనచింతామణి=దీనులయినవారికి, చింతామణివలెకోరిన కోర్కెలు ఇచ్చువాఁడా, ఎట్లు=ఏవిధమున, కాచెదవో=కాపాడెదవో.

తా. రామా ! నాపాపములు పోగొట్టుటకుఁ జాలఁకల వు—చిత్రగుప్తుడేమి వ్రాయునో ? యముఁడేమి విధించునో ? కాలకింకరు లేమిచేయుదురో ? ఇంతకుఁ బూర్వమే దీనరక్షణకై కంకణముఁ గట్టుకొని కోర్కెలు దీర్చు నీవెట్లు కాపాడెదవో తెలియరాదు.

ఉ. దాసినచుట్టమాశబరి ♦ దానిదయామతి నేలినావు, నీ
దాసునిదాసుఁడాగుహుఁడు ♦ తావకదాస్యమొసంగినావునే
జేసినపాపమో ! వినుతి ♦ చేసినగావవు గావుమయ్య నీ
దాసులలోన నేనొకఁడ ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 54

టీ. శబరి, దాసిన=దగ్గఱ, చుట్టమా=వియ్యమా, దయామతిన్=దయతో గూడిన బుద్ధితో ఏలినావు=రక్షించినావు, గుహుఁడు, నీదాసుని

దాసుఁడా=నీసేవకుని సేవకుఁడా, తానకదాస్యము=నీదైన సేవను, ఒసంగి నావు=ఇచ్చితివి, వినుతి=స్తోత్రమును, చేసినన్=నేను చేసినను, కావవు=రక్షింపవు, నేఁ=నేను, చేసినపాపమో=చేసినదోషమా, నీదాసులలోనన్=నీసేవకులలోపల, నేను ఒకడను, కావవయ్యా=రక్షింపుమా.

తా. రామా! శబరి నీకు దగ్గఱి చుట్టము కాదు. దానిని కాపాడితివి. గుహుఁడు నీదాసునికిఁగూడ దాసుఁడు గాడు. కాకపోయినను దాసునిఁగా జేసికొంటివి. నేను నీదాస వర్గములో ఒకఁడుగా నున్నాఁడను. మరియు నిన్ను స్తోత్రము చేసినను నేను చేసినపాపమేమో కాని నన్నుఁగాపాడవు. ఇఁక నయినను కాపాడుమా.

ఉ. దీక్షవహించి నాకొలఁది ♦ దీనుల నెందఱిఁ గాచితో జగ
ద్రక్షక తొల్లియాద్రుపద ♦ రాజతనూజ తలంచినంతనే
యక్షయమైన వల్వలిడి ♦ తక్కటు నామొఱఁ జిత్తగించి
ప్రత్యక్షము గానవేమిటికి ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ 55

టీ. జగద్రక్షక=జగమును రక్షించువాడా, దీక్షన్=నియమమును, వహించి=తాల్చి, నాకొలదిదీనులన్=నావలెదిక్కులేనివారిని, ఎందఱిని కాచితో=కాపాడితివో, తొల్లి=ముందు, ఆద్రుపదరాజతనూజ=ద్రుపద రాజు కూతురైనయాద్రౌపది, తలఁచినంతనే=స్మరించగానే, అక్షయమైన వల్వలు=తరుగనట్టి చీరలు, ఇడితి=ఇచ్చితివి, అక్కట=అయ్యో, నామొఱన్=నామనవిని, చిత్తగించి=ఆలకించి, ప్రత్యక్షము=సాక్షాత్తుగా, కావవు ఏమిటికి=ఏల కాపాడవు.

తా. లోకరక్షా, నీవు ఆశ్రితులను రక్షించునియమము నవూని, ఎందఱిని కాపాడితివో నాకు తెలియదు. నేను విని

నంతవఱకు తొల్లి ద్రౌపది దుర్యోధనుని సభలో చీరలు ఒలుచునపుడు నిన్ను స్మరించగానే లెక్కలేని చీరలిచ్చితివఁట. అయ్యో నా మొఱ యాలించి నన్నేల కావాడవు ?

ఉ. నీలఘనాభమూర్తివగు ♦ నిన్నుఁగనుంగొనఁ గోరివేడినన్
జాలముసేసి డాగెదవు ♦ సంస్తుతికెక్కిన రామనామ మే
మూలను దాచుకోఁగలవు ♦ ముక్తికిఁ బ్రాపది పాపమూలకు
ద్దాలముగాదెమాయెడల ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 56

టీ. నీల=నల్లని, ఘన=మేఘముతో, ఆభ=సాటియైన, మూర్తివి=దేహముగలవాడవు, అగునిన్నున్=అయినట్టి నిన్ను, కనుగొనన్=చూచుటకు కోరి=అపేక్షించి, వేడినన్=ప్రార్థింపగా, జాలముచేసి=మాయచేసి, డాగెదవు=దాగుకొనెదవు, సంస్తుతికిన్=పొగడ్తకు, ఎక్కిన, రామనామము=వచ్చినట్టి రామనామము, ఏమూలను=ఏమూలయందు, దాచుకొనగలవు=దాచుకొననేర్తువు, అది=ఆ రామనామము, మాయెడలన్=మాయందు, ముక్తికిన్=మోక్షమునకు, ప్రాపు=ఊతపట్టు, పాప=పాపములయొక్క, మూల=వేళ్లకు, కుద్దాలము=గుద్దలి, కాదె=కదా.

తా. రామా, నల్లనిదగు నీమేనుకన్నార చూడవలయునని యెంతవేడినను మాయముచేసి దాఁచుకొనెదవు. మంచిది. నీవు దాగినను కీర్తినిపొందిన నీ రామనామమును నీవు యెక్కడను దాచలేవు. మాపాపములను గుద్దలి వేళ్ళను పెల్లగించునట్లు సమూలముగాఁ బోఁగొట్టి మోక్షమిచ్చుటకు అదియొకటి కావున అదియే చాలును.

చ. వలదు పరాకు భక్తజన ♦ వత్సల నీచరితంబు వమ్ముగా
వలదు పరాకు నీబిరుదు ♦ వజ్రమువంటిది కావకూరకే
వలదు పరాకు నాదురిత ♦ వార్ధికిఁ దెప్పవుగా మనంబులోఁ
దలతుమెకా నిరంతరము ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 57

టీ. భక్తజన=భక్తులకు, వత్సల=వాత్సల్యముకలవాఁడా, నీచరితంబు నీచరిత్రము, వమ్ము=వ్యర్థము, కావలదు=కాకూడదు, పరాకు=హెచ్చరిక, నీబిరుదు=భక్తులరక్షకుడ నెడి బిరుదు వజ్రమువలె గట్టిది, కావక=(మమ్ము) రక్షింపక, ఊరకే=వ్యర్థముగా, వలదు=వద్దు, పరాకు=హెచ్చరిక, నా దురితవార్ధికిన్=నాపాపసముద్రమునకు, తెప్పవుగాన్=తెప్పగా, మనంబు లోన్=మనస్సునందు, నిరంతరము=ఎప్పుడును, తలతుమెకా=తలంతుము సుమా.

తా. భక్తరక్షా! భక్తులరక్షణలు దెలుపు నీచరిత్రము ను, ఆశ్రితరక్షకుఁడని వజ్రమువలె అభేద్యమైన నీబిరుదువ్యర్థ మగును. అట్లుచేయవలదు. జాగ్రత్తసుమీ, విను. సముద్రము దాటించు తెప్పవలె నాపాపములు పోఁగొట్టువానినిగా మన స్సులో ఎప్పుడును తలంతును.

ఉ. తప్పులెఱుంగలేక దురి ♦ తంబులు సేసితి నంటి నీవు మా
యప్పవుగావుమంటి నిఁక ♦ నన్యులకున్ నుదురంటనంటినీ
కొప్పిదమైన దాసజను ♦ లొప్పినబంటుకు బంటనంటి నా
తప్పుల కెల్ల నీవెగతి ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 58

టీ. తప్పులు=దోషములను, ఎఱుంగలేక=తెలిసికొనలేక, దురితం బులు=పాపములను, చేసితిన్అంటి=చేసినానని చెప్పితిని, నీవు, మాయప్పవు=

మాతండ్రివి, కావుమంటి=రక్షింపుమని చెప్పితిని, ఇకన్, అన్యులకున్=ఇతరులకు, నుదురు=నెత్తిని, అంటనుఅంటి=తాకనని చెప్పితిని, నీకు ఒప్పిదమైన=తగినట్టివారైన, దాసజనులు=సేవక సమూహములు, ఒప్పిన బంటుకున్=సమ్మతించి స్వీకరించిన సేవకునికి, బంటను అంటి=సేవకుడను అంటిని, నాతప్పులకున్ ఎల్లన్=నాఅన్నిదోషములకును, నీవు, గతి=దిక్కు.

తా. రామా, దోషములని తెలిసికొనలేక పాపములు చేసితిని. నీవు మాతండ్రివి. రక్షింపుమా ఇఁక మీఁద ఇతరులకు నమరుతాకి యంజలిచేయను. నీదాసులకు దాసుఁడను అని నీతో చెప్పికొంటిని ఇఁక నీదాసుల తప్పుల నెట్లో అట్లే నీదాసులకు దాసుఁడనైన నాతప్పులనుదీర్చు దిక్కు నీవేసుమీ.

చ. ఇతఁడుదురాత్ముఁడంచుజను♦లెన్నఁగ నాఅడిఁగొంటినేనెపో
పతితుఁడ నంటినో పతిత ♦ పావనమూర్తివి నీవుగల్గ నే
నితరుల వేడనంటి నిహ ♦ మిచ్చిన నిమ్ముపరంబొసంగుమీ
యతులిత రామనామ మధు♦రాక్షరపాళి నిరంతరంబు హ్రు
ద్గతమని నమ్మికొల్చెదను ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 59

టీ. ఇతడు=వీడు దురాత్ముఁడు + అందున్=దుష్టుడనన్నుగలవాడు, అనుచు, జనులు=లోకులు, ఎన్నగన్=తలపగా, అరడిన్ కొంటిని=నిందపడితిని, నేనెసుమీ, పతితుడను అంటి=పాపాత్ముడను అని చెప్పితిని, ఓ రామా, పతిత=పాపాత్ములైనవారిని, పావన=పవిత్రులను చేయు మూర్తివి అగు, నీవు కల్గన్=కలిగియుండగా, నేను ఇతరులన్=అన్యులను, వేడను, అంటిన్=ప్రార్థింపనని చెప్పితిని, ఇహము=ఇహలోకసుఖము, ఇచ్చినన్=ఇచ్చితివని, ఇమ్ము, పరంబు=పరలోకసౌఖ్యమును, ఒసంగుమీ=

ఇచ్చినట్లయిన ఇమ్మా, అతులిత=సాటిలేని, రామనామ="రామ" అనెడి పేరుయొక్క, మధుర=తీయనైన, అక్షర=అక్షరములయొక్క, పాళి=సమూహము, నిరంతరము=ఎప్పుడును, హృద్గతము=మనసును పొందినది, నా మనస్సులోనున్నదని, నమ్మికొల్చెదను=సేవించెదను.

తా. నేను దుష్టమనస్సు గలవాఁడనని జనులచేత నింద పడితిని, నేనేపతితుఁడనని నీతో చెప్పుకొంటిని. పాపులను పవిత్రులనుగాఁ జేయనవతరించి నీవుండగా పాపుడనైన నేను నిన్ని వేడెదగాని మఱియొకరిని వేఁడనని చెప్పితిని. ఇఁక నీవొకడవే నాకు స్వామివిగనుక ఇహమిచ్చినను యివ్వవలయును, పరమిచ్చిన నీవీయవలయును, మనస్సున నిలుపుకొని సేవచేసెదను.

ఉ. అంచితమైన నీదుకరు ♦ ణామృతసారమునాదుపైని బ్రో
క్షించినఁజాలు దాన నిర ♦ సించెదనాదురితంబులెల్లఁదూ
లించెద వైరివర్గ మెడ ♦ లించెదఁ గోర్కులనీదుబంటనై
దండెద, గాలకింకరుల ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 60

టీ. అంచితం=ఒప్పునది, ఐన నీదుకరుణా=అయినట్టి నీదయఅనెడి, అమృతసారము=అమృతముయొక్క తేట, నాదుపైన=నామీద, బ్రోక్షించినన్=చల్లినచో, చాలున్=అదియేచాలును, దానన్=దానిచే, నాదురితంబులు ఎల్లన్=నాపాపము లన్నియు, నిరసించెదన్=వదలెదను, వైరివర్గము=శత్రుసమూహమును, తూలించెదన్=చెదురునట్లు చేసెదను, కోర్కులన్=రాగములను, ఎడలించెదన్=లేకుండాచేసెదను, నీదుబంటును ఐ=నీదాసుండనై, కాలకింకరులన్=యమదూతలను, దండెదన్=తరిమెదను.

తా. రామా, ఒప్పిదమైన నీదయామృతమును నామీద చల్లిన చాలును. దానిచేతనే నాపాపములుపోయి అంతశ్శత్రు

వులయిన యింద్రియములను చిక్కఁబట్టి రాగద్వేషములను వద
లి, నీదాసుఁడనై యమకింకరులు వచ్చిన కొట్టి తఱిమెదను.

చ. జలనిధులేడునొక్కమొగిఁ ♦ జక్కికిఁదెచ్చెశరంబు,రాతినిం
పలరఁగ జేసెనాతిగఁ బ ♦ దాబ్జపరాగము, నీచరిత్రముం
జలజభవాది నిర్జరులు ♦ సన్నుతి సేయఁగ లేరు గావునం
దలపనగణ్యమయ్యెయిది ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ 61

టీ. శరంబు=నీబాణము, జలనిధులు ఏడున్=ఏడుసంద్రములను, ఒక్కమొగిన్=ఒక్కసారిగా, చక్కికిన్=ఒక్కచోటికి, తెచ్చె=తెచ్చెను, పదాబ్జ=తామరలవంటి నీయడుగుల, పరాగము=ధూళి, రాతిన్=రాతిని, ఇంపు=మనోజ్ఞత, అలరంగన్=ఒప్పునట్టుగా, నాతిగన్=స్త్రీగా, చేసెను, చరిత్రమున్=నీచరిత్రమును, జలజభవ=బ్రహ్మ, ఆది=మొదలుగాగల, నిర్జరులు=దేవతలును, సన్నుతిసేయఁగ=స్తోత్రముచేయుగా, లేరు, కావునన్=కనుక, తలఁపన్=విచారింప, అగణ్యము=గణుతింపరానిది.

తా. రామా, నీబాణము సప్తసంద్రములను ఒక్కచోటికి తీసికొని వచ్చినది. పాదపద్మములరజస్సు రాతిని స్త్రీగా జేసినది. ఇట్టి నీచరిత్రము బ్రహ్మాదులకయినను, పొగడనశక్యము. కావున దానిని గణుతింప నసాధ్యము.

ఉ. కోతికిశక్యమా యసుర ♦ కోటుల గెల్వనుగెల్చెఁబోనిజం
బాతనిమేనశీతకరుఁ ♦ డౌట దవానలుఁ డెట్టివింత ! మా
సీతపతివ్రతామహిమ ♦ సేవకుభాగ్యమునీకటాక్షముక్
ధాతకు శక్యమాపొగడ ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 62

టీ. అసురకోట్లను=కోట్లకొలది రాక్షసులను, గెల్వన్=గెల్చుటకు, కోటికిన్=ఒక కోటికి, శక్యమా=తరమా, గెల్చెన్‌బో=గెలువనీ, అతని మేనన్=ఆవానరుని దేహమునందు, దవానలుడు=కాలుచిచ్చు, శీతకరుడు=చంద్రుఁడు, ఔట=అగుట, ఎట్టివింత=యెంతటి యాశ్చర్యము, మాసీత=తల్లియైన సీతయొక్క, పతివ్రతా=పాతివ్రత్యముయొక్క, మహిమ=గొప్పతనమును, సేవకుభాగ్యము=మిమ్ము సేవించుభాగ్యమును, మీ కటాక్షమున్=మీయొక్కదయను, పొగడన్=స్తుతించుటకు, ధాతకున్=బ్రహ్మదేవునికి, శక్యమా=తరముకాదు.

తా. రామా! ఒకకోఁటి కోట్లకొలఁది రాక్షసులను గెలుచుట శక్యముకాదు. అదియెట్లో శక్యమైనను కానిమ్ము. కాని అతనితోఁకయందు అంటించిన నిప్పు వేఁడిమిసూపక చల్లనగుట మఱియు నాశ్చర్యము. ఇంతకు సీతయొక్క పాతివ్రత్య ప్రభావమును మీయిరువురిని సేవించినవాని భాగ్యమును, మీకరుణాకటాక్షమును కారణము. కనుక ఈమూఁటిని ధాతకైన పొగడఁదరముగాదు. మనుబోటులు ఏమని వర్ణింపగలరు.

ఉ. భూపలలామరామరఘు ♦ పుంగవరామ త్రిలోకరాజ్య సం
స్థాపనరామ మోక్షఫల ♦ దాయకరామ మదీయపాపముల్
పాపఁగదయ్య రామ నిను ♦ బ్రస్తుతిచేసెదనయ్యరామ సీ
తాపతి రామ భద్రగిరి ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 65

టీ. భూపలలామ=రాజశ్రేష్ఠుడవైన, రామ=రామా, రఘుపుంగవ=రఘువంశజులలో శ్రేష్టుడవయిన రామ, త్రిలోక=ముల్లోకముల, రాజ్య=రాజ్యమును, సంస్థాపన=స్థాపించునట్టి, రామా, మోక్ష=మోక్షమనెడి, ఫల=ఫలమును, దాయక=ఇచ్చు, రామ, సీతాపతిరామ=సీతకు భర్తవైన రామా

నిన్నున్, ప్రస్తుతిచేసెద=స్తుతించెదను, మదీయపాపముల్=నాపాపములను రామ, పాపఁగదయ్యా=పోగొట్టుమా,

తా. రామా! నీవు రాజులలోనెల్ల శ్రేష్ఠుఁడవు. మఱియు రఘువంశజులలో శ్రేష్ఠుఁడవు. ముల్లోకములను కుదురుగా నుండునట్లు, ఏలునట్టిదిట్టవు. దానికంటె మిక్కిలి అతిశయమైన మోక్షఫలమును ఇచ్చువాఁడవు. అన్నిటికిని అతిశయించిన లక్ష్మీస్వరూపమగు సీతకు భర్తవు. ఇట్టి మితిలేని అతిశయమును గలవాడవు గావున కోరినకోర్కులియ్యవచ్చును. తెలిసినంత వఱకు నిన్ను పొగడెదను. ఆ పొగడ్తనుబట్టియైనను, నాపాపములను పోఁగొట్టి నన్ను గాపాడుము.

ఉ. నీసహజంబు సాత్త్వికము ♦ నీవిడిపట్టు సుధాపయోధి, ప
ద్మాసనుఁడాత్మజుండు, కమ♦లాలయనీప్రియురాలు నీకుసిం
హాసనమిద్ధరిత్రి, గొడు♦గాకసమక్షులు చంద్రభాస్కరుల్
నీసుమతల్ప మాదిఫణి ♦ నీవెసమస్తము గొల్చునట్టి నీ
దాసులభాగ్యమెట్టిదయ ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 64

టీ. సాత్త్వికము=సత్త్వగుణము, నీసహజంబు=నీకు సహజమైనది, సుధాపయోనిధి=పాలసముద్రము, నీవిడిపట్టు=నీవిడిది, ఆత్మజుడు=నీకొడుకు, పద్మాసనుఁడు=బ్రహ్మ, నీప్రియురాలు, కమలాలయ=లక్ష్మీదేవి, ఈ ధరిత్రి = ఈ భూమి, నీకు, సింహాసనము, ఆకశము= ఆకాశము, గొడుగు, చంద్రభాస్కరులు=సూర్యచంద్రులు, అక్షులు=కన్నులు, ఆదిఫణి=శేషువు, నీసుమతల్పము=నీపాన్పు, సమస్తమున్=అన్నియు, ఇట్టి నిన్ను, కొల్చునట్టి=సేవించునట్టి, నీదాసుల భాగ్యము=నీదాసుల పెంపు, ఎట్టిదయ్య=ఎట్టిదయ్యా.

తా. రామా! సత్త్వగుణము నీస్వభావము, నీవిడిదిపాల సముద్రము, నీకొడుకు బ్రహ్మ, నీభార్య లక్ష్మి, ఈభూమి నీసింహాసనము, ఆకాశము నీగొడుగు, నీకన్నులు చంద్ర సూర్యులు, ఆదిశేషుఁడు నీపూవుపాన్పు, అన్నియు నీసొమ్మే యగును. సర్వమునకును, స్వామివయిన నిన్నుఁగొల్చిన భక్తుల భాగ్యము ఎట్టిదో చెప్పఁదరమా?

చ. చరణముసోఁకినట్టి శిల ♦ జవ్వనిరూపగు టొక్కవింత, సు
స్థిరముగ నీటిపై గిరులు ♦ దేలిన దొక్కటివింతగాని మీ
స్మరణఁదనర్చు మానవులు ♦ సద్గతిఁజెందినదెంతవింత? యీ
ధరను ధరాత్మజారమణ ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 65

టీ. ధరాత్మజారమణ=ఓరామా! చరణమున్=నీపాదమును, సోఁకినట్టిశిల=తాకినట్టిరాయి, జవ్వనిరూపగుట=స్త్రీయగుట, ఒక్కవింత=ఒక యాశ్చర్యము, నీటిపయిన్=నీటిమీద, గిరులు=కొండలు, సుస్థిరముగన్=నిలుకడగా, తేలినది=తేలుచుండెడిది, ఒక్కటివింత=మఱియొక ఆశ్చర్యము, కాని మీస్మరణన్=మిమ్ముస్మరించుటయందు, తనర్చుమానవులు=ఒప్పునట్టి మనుష్యులు, సద్గతిన్=మోక్షమును, జెందినది=పొందినది, ఈ ధరన్=ఈ భూమియందు, ఎంత వింత=ఎంత ఆశ్చర్యము.

తా. రామా! పాదములను తాఁకిన రాతిని స్త్రీగాఁజేయుటయు, కొండలను నీళ్ళమీఁద మునుఁగకుఁడునట్లు నిల్పుటయు నాశ్చర్యము. నిన్ను స్మరించిన వానికి నీవు మోక్షము నొసగుట ఒక ఆశ్చర్యము కానేరదు.

ఉ. దైవము తల్లిదండ్రి తగు♦దాత గురుండుసఖుండు నిన్నకా
భావన సేయుచున్న తఱి ♦ పాపములెల్ల మనోవికారదు
ర్భావితుఁ జేయుచున్నవి కృపామతివై ననుగావుమీజగ
త్పావనమూర్తి భద్రగిరి ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ.66

టీ. జగత్పావనమూర్తి=లోకములను పవిత్రముచేయు రూపముగల వాఁడా, దైవము, తల్లి, తండ్రి, తగుదాత=తగునట్టిదాత, గురుండు=గురువు, సఖుఁడు=స్నేహితుఁడు, నిన్న=నీవె, కాన్=అగునట్లు, భావనసేయుచున్న తఱిన్=భావించుచున్న సమయమందు, పాపములు ఎల్ల=పాపములన్నియును మనః=మనస్సుయొక్క, వికార=వికారముచేత, కృపామతివి అయి=దయ గల మనస్సుగలవాఁడవై, ననున్, కావుమీ=రక్షింపుమా.

తా. రామా! నేను నిన్ను దైవముగాను, తల్లిదండ్రులుగాను, గురువుగాను, స్నేహితుఁడుగాను భావించుచుండఁగా నాపూర్వపాపములన్నియుజేరి నామనస్సును కలఁచి దుష్టభావములు కల్పించి చెరుపుచున్నవి. లోకుల పాపముల బోగొట్ట నవతరించిన వాఁడవు. కనుక నాపాపములను బోనణఁచి నన్ను కాపాడుమా.

ఉ. వాసవరాజ్యభోగ్యసుఖ ♦ వార్ధినిదేలు ప్రభుత్వమబ్బినా
యాసకుమేరలేదు కన ♦ కాద్రి సమానధనంబుఁగూర్చినం
గాసునువెంటరాదు కని ♦ కానక చేసిన పుణ్యపాపముల్
వీసరబోవనీవు పది ♦ వేలకుజాలు భవంబునొల్లనీ
దాసునిగాఁగ నేలు కొను ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ.67

టీ. వాసవ=ఇంద్రునియొక్క, రాజ్య=దొరతనమును, భోగ=భోగమును, సుఖ=సౌఖ్యము అనెడి, వార్ధిన్=సముద్రమందు, తేలు ప్రభుత్వము=తేలునట్టి దొరతనము, అబ్బిన్=లభించినప్పటికిని, ఆసకున్, మేరలేదు=మితికలుగదు, కనకాద్రి=బంగారుకొండతోడ, సమాన=సమానమైన, ధనంబున్=ద్రవ్యమును, కూర్చినన్=సేకరించినను, కాసును=కాసుకూడ, వెంటరాదు, కని=తెలిసియు, కానక=తెలియకయు, చేసిన=చేసినట్టి, పుణ్యాపాపముల్, వీసరపోవ నీవు=వెలితిపడనియ్యవు, పదివేలకున్=పదివేల అనర్థములకును, చాలుఁ=అవి చాలి యుండును, భవంబుఁ=పుట్టుకను, ఒల్లన్=ఇష్టపడను, నీదానునిగాగ=నీ సేవకునిగా, ఏలుకొను=రక్షింపుము.

తా. రామా! ఇంద్ర భోగమును, ఇంద్రునియైశ్వర్యము గలిగినను, ఆశకు మితిలేదు బంగారుకొండంత ధనము కూర్చిపెట్టినను, పోవునపుడు ఒకకాసుకూడ వెంటరాదు. తెలిసియో తెలియకయో చేసిన పాపపుణ్యములు, చుట్టును చేరి కొంచెమైనను, తప్పించుకొనుట కవకాశమీయవు. మఱికొన్ని యనర్థములయినను కలిగింపజాలును. కనుక పుణ్యపాపంబులు చేసి జన్మములెత్తుటకు నాకు యిష్టములేదు. నీదాసునిగా చేపట్టి జన్మములేకుండఁ గాపాడుము.

ఉ. సూరిజనుల్ దయాపరులు ♦ సూనృతవాదులలుబ్ధమానవుల్
వీరపతివ్రతాంగనలు ♦ విప్రులు గోవులు వేదముల్ మహీ
భారముఁదాల్పఁగా జనులు ♦ పావనమైన పరోపకార స
త్కార మెఱుంగలేరకట ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 68

టీ. సూరిజనుల్=పండితజనులు, దయాపరులు=దయగలవారును, సూనృతవాదులు=సత్యము పలుకువారును, అలుబ్ధమానవుల్=లోభములేని

మనుష్యులును, వీరపతివ్రతాంగనలు=వీరత్వముతో పతివ్రతలగుస్త్రీలును, విప్రులు=బ్రాహ్మణులు, గోవులు వేదములు, మహీభారము=భూమియొక్క బరువును, తాల్పఁగాన్=ధరింపగా, జనులు=సామాన్యులగు జనులు, పావనమైన=పవిత్రంబగుట, పరోపకార సత్కారము=పరోపకారమునకు సత్కరించుట, ఎఱుంగలేరు=తెలియలేరు, అక్కట=అయ్యో.

తా. రామా! పండితులు, దయాళురు, సత్యసంధులు, లోభములేనివారు, వీరపతివ్రతలయిన స్త్రీలు, బ్రాహ్మణులు, గోవ్రులు, వేదములు ఈభూజనులను ఉద్ధరించుచున్నవి. ఇట్టి ఉపకారులకు తక్కినజనులు ప్రత్యుపకారముచేసి పూజించుట ధర్మము. అయినను, అది జనులు తెలియకున్నారు.

ఉ. వారిచరావతారమున ♦ వారధిలోఁజొరబాఱిఁ క్రోధవి
స్తారగుడైన యానిగమ ♦ తస్కరవీరనిశాచరేంద్రునిం
జేరివధించివేదముల ♦ చిక్కొడలించి విరించికిన్ మహో
దారతనిచ్చి తీవెగద ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 69

టీ. వారిచరావతారమునన్=మత్స్యావతారమునందు, వారధిలోన్=సముద్రములోనికి, చొరఁబాఱి=వేగముగాచొచ్చి, క్రోధవిస్తార=మిగుల కోపమును, పొంది, నిగమ=వేదములయొక్క, తస్కర=దొంగిలించినవాఁడైన, వీర=వీరుడగు, నిశాచరేంద్రునిన్=సోమకాసురుని, చేరి=పొంది, వధించి=చంపి, వేదముల చిక్కు=వేదముల గజిబిజిని, ఎడలించి=తీసి, విరించికిన్=బ్రహ్మకు, మహోదారతన్=మిక్కిలి దాతృత్వముతో, ఈవె=నీవె, ఇచ్చితివిగద=ఇచ్చినవాఁడవు గదా.

తా. రామా! మత్స్యావతారమునందు సముద్రము నందుజొచ్చి మిక్కిలికోపాతిశయముతో వేదములను దొంగిలిం

చిన వీరుఁడైన మేటిరాక్షసుడగు సోమకాసురుని పట్టిచంపి వేదముల చిక్కువిడదీసి బ్రహ్మకు మరల వానిని మిక్కిలి యాదార్యముతో నిచ్చినవాఁడవు నీవేకాని మఱెవ్వరుగారు. అట్టి నీవు నన్నును కాపాడఁదగును.

చ. కరమనురక్తి మందరము ♦ గవ్వముగాయహిరాజు త్రాడుగా
దొరకొని దేవదానవులు ♦ దుగ్ధపయోధిమథించుచున్నచో
ధరణిచలింప లోకములు ♦ తల్లడమందగ గూర్మమైధరా
ధరము ధరించితీవెకద ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 70

టీ. కరము=మిక్కిలి, అనురక్తిన్=అనురాగముతో, దేవ=దేవతలు, దానవులు=రాక్షసులు, మందర పర్వతమును, కవ్వముగా, అహిరాజు=సర్పరాజయినవానిని, త్రాడుగా, దొరకొని=పూని, దుగ్ధపయోధిన్=పాల సముద్రమును, మథించుచున్నచోన్=చిలుకుచుండగా, ధరణి=భూమి చలింపన్=వడకఁగా, లోకము=జగము, తల్లడమందగన్=తల్లడిల్లగా, కూర్మమై=తాబేలుఅయి, ధరాధరమున్=ఆ మందర పర్వతమును, యీవె=నీవె, ధరించితికద=ఎత్తితివికదా.

తా. రామా! దేవతలును, రాక్షసులును, మందరపర్వతమునుకవ్వముగాను, వాసుకిని కవ్వపు త్రాడుగాను, జేసి పాల సముద్రమును చిలుకుచుండగా, అపుడాకొండ తటాలున మునుగుటచేత భూమి, లోకములు, తల్లడిల్లుటఁజూచి కూర్మావతారమెత్తి కొండను వీఁపుమీఁదనాల్చినవాఁడవు నీవేకదా.

ఉ. ధారుణి చాపఁజుట్టిన వి ♦ ధంబునగైకొని హేమనేత్రుఁడ
వ్వారధిలోన దాఁగినను ♦ వానివధించి వరాహమూర్తివై

ధారుణిఁదోఁటికై వడిని ♦ దక్షిణశృంగమునన్ ధరించి వి
స్తార మొనర్చితీవెకద ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 71

టీ. ధారుణిన్=భూమిని, చాపన్=చాపను, చుట్టినవిధంబునన్=మడచినతీరుగా, హేమనేత్రుడు=హిరణ్యాక్షుడు, కైకొని=చుట్టి ఎత్తుకొని అవ్వారధిలోనన్=ప్రసిద్ధమయిన సముద్రమునందు, డాగినను=దాచుకొనఁగా, వానిన్=అహిరణ్యాక్షుని, వధించి=చంపి, వరహమూర్తివై=పందియాకారముగలవాడవై, దక్షిణశృంగమునన్=కుడికొమ్మునందు, కుడిపంటికోఱయందు, ధరించి=తాల్చి, విస్తారము=మఱలచాపగా, ఈవె=నీవు ఒనర్చితికద=దయచేసితివికదా.

తా. రామా! హిరణ్యాక్షుడు భూమినిచాఁపచుట్టగా చుట్టియెత్తుకొని సముద్రములోనికిఁబోయి దాఁచుకొనగా నీవు వానిని జంపి వరాహరూపమునుదాల్చి, కుడిపంటికోఱతో భూమిని యెత్తుకొనివచ్చి మునుపటివలె చాఁపగాతలపునొందియుండునట్లు చేసినవాఁడవు నీవెకాని మఱెవ్వరును గారు. కనుక నన్నును అట్లనే ఉద్ధరింపుమా.

ఉ. పెటపెటనుక్కుకంబమున ♦ భీకరదంత నఖాంకుర ప్రభా
పటలము గప్ప నుప్పతిలి ♦ భండనవీధినృసింహభీకర
స్ఫుటపటుశక్తి హేమకశి ♦ పున్ విదళించి సురారిపట్టినం
తటఁ గృపఁజూచితీవెకద ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 72

టీ. ఉక్కుకంబమునన్=ఇనుపస్తంభమున, పెటపెట=పెటపెటమను, భీకరదంత=భయంకరపండ్లు, నఖాంకుర=గోటిమొనల, పటలము=సమూహము, వీధన్, కప్పన్=కప్పుకొనగా, ఉప్పతిలి=పుట్టి, భండన=యుద్ధమున నృసింహా=నరసింహావతారముయొక్క, భీకర=భయంకరమైన, స్ఫుట=స్ప

ష్టమైన, పటు=పటువైనదగు, శక్తిన్=సామర్థ్యము చేత, హేమకశిపున్=హిరణ్యకశిపుని, విదలించి=చీల్చి, అంతటన్=పిమ్మట, సురారిపట్టిన్=ప్రహ్లాదుని, కృపన్=దయతో, ఈవె=నీవె, చూచితికద=చూచితివికదా.

తా. రామా! నీవు ఉక్కుస్తంభమున పెటపెటమని నరసింహమూర్తివై పుట్టి నీపండ్లతో గోళ్ళతో తెల్లనికాంతులు నిన్ను గ్రమ్మ భయంకర శక్తిచే హిరణ్యకశిపుని బొమ్మ్మచీల్చి చంపి ప్రహ్లాదునిఁ గాపాడినావు. నన్ను గూడ కాపాడుము.

చ. పదయుగళంబు భూగగన ♦ భాగములన్ వెసనూనివిక్రమా
స్పదమగు నబ్బలీంద్రునొక ♦ పాదమునందల క్రిందనొత్తిమే
లొదవజగత్త్రయంబుబురు ♦ హూతునకియ్యవటుండవైనచి
త్సదమలమూర్తి వీవెకద ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 73

టీ. పదయుగళంబు=పాదములజంటను, భూ=భూమియొక్కయు, గగన=ఆకాశముయొక్కయు, భాగములన్=ప్రదేశములందు, వెసన్=శీఘ్రముగా, ఊని=నిలిపి, విక్రమ=పరాక్రమములకు, ఆస్పదము=స్థానము, అగు నబ్బలీంద్రున్=అయినట్టి ఆబలిచక్రవర్తిని, ఒకపాదమునన్=ఒకకాలిచే, క్రిందన్=క్రిందుగా, తలన్=తలను, ఒత్తి=అదిమి, మేలు=శ్రేయస్సు, ఒదవన్=కలుగగా, పురుహూతునకున్=ఇంద్రునకు, జగత్త్రయంబున్=లోకములమూటిని, ఇయ్యన్=ఇచ్చుటకు, వటుండవు=వడుగవు, ఐన, చిత్=జ్ఞానమును, సత్=ఉనికియు లేక సత్యమును అయిన, అమల=నిర్మలయగు, మూర్తివి=విగ్రహముకలవాడవు, నీవెకదా=నీవేకాదా.

తా. భూమియందు ఆకాశమునందు నొక్కొక్కపాద ముంచి మహాపరాక్రమవంతుడైన బలిచక్రవర్తి తలమీఁద నొకపాదముపెట్టి పాతాళమునకు అణగద్రొక్కి మేలగునట్లు

ముల్లోకములను ఇంద్రునకు యిచ్చుటకై పటువుగా బుట్టిన సచ్చిదానందమూర్తి సన్నుఁగాపాడుమా.

చ. ఇరువదియొక్కమాఱు ధర • నీశుల నెల్లవధించి తత్కళే
బర రుధిర ప్రవాహమున • బైతృకతర్పణ మొప్పజేసిభూ
సురవరకోటికిన్ ముదము • సొప్పడభార్గవరామమూర్తివై
ధరణినొసంగితీవెకద • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 74

టీ. ఇరువదియొక్కమాఱు, ధరణీశులన్=రాజులను, ఎల్లన్=అందఱిని, వధించి=పంపి, తత్=వారి, కళేబర=దేహముల, రుధిర ప్రవాహమునన్=నెత్తుటితో, పైతృకతర్పణము=పితరులకు జలతర్పణము, ఒప్పన్=చేసి, భూసురవరకోటికిన్=బ్రాహ్మణులకు, ముదము=సంతోషము, చొప్పడన్=కలుగ, భార్గవరామమూర్తివై=పరశురాముడవై, భూమిని, ఈవె=దానము చేసితివికదా.

తా. రామా! రాజులనందరిని ఇరువదియొక్క పర్యాయములుచంపి, వారిదేహముల నెత్తుటివెల్లువలచేత పితరులకు జలతర్పణమిచ్చి వారియొద్దనుండి జయించినభూమిని బ్రాహ్మణసమూహమునకు సంతోషము కలుగునట్లు దానముచేసిన పరశురాముఁడవు నీవేయగుదువు.

చ. దురమునఁదాటకందునిమి• ధూర్జటివిల్ దునుమాడిసీతనుం
బరిణయమంది తండ్రిపను • పన్ ఘనకాననభూమికేఁగిదు
స్తరపటుచండ కాండ కులి • శాహతిరావణకుంభకర్ణభూ
ధరములఁ గూల్చితీవెకద • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 75

టీ. దురమునన్=యుద్ధమున, తాటకను, దునిమి=చంపి, ధూర్జటివిల్=శివునివిల్లు, దునుమాడి=విఱచి, సీతనున్=సీతాదేవిని, పరిణయ

మంది=పెండ్లాడి, తండ్రి, వనుపన్=అడవికి పంపగా, ఘన=గొప్పదైన కాననభూమికిన్=అరణ్యప్రదేశమునకు, ఏగి=పోయి, దుస్తర=కడవరాని దియు, పటు=పటుత్వముగలదియు, చండ=తీక్ష్ణమైనదియు, అగు, కాండ=బాణమనెడి, కులిశ=వజ్రముయొక్క, ఆహతిన్=దెబ్బచేత, రావణకుంభకర్ణ=రావణుడు కుంభకర్ణుడు అను, భూధరములన్=కొండలను, ఈవె=నీవె, గూల్చితికద=కూలవైచితివి కదా.

తా. రామా! యుద్ధమున తాటకనుజంపి, శివునివిల్లు విఱచి, సీతను పెండ్లాడి, తండ్రి పంపఁగా కాఱడవికిపోయి వజ్రాయుధముచేత కొండలను గూల్చునట్లు వారింపరాని వాఁడిబాణమున రావణకుంభకర్ణులను గూల్చినవాఁడవు నీవె యగుదువు.

చ. అనుపమయాదవాన్వయసు ♦ ధాబ్ధిసుధానిధికృష్ణమూర్తినీ
కనుజుఁడుగాజనించి కుజ ♦ నావళినెల్ల నడంచి రోహిణీ
తనయుఁడనంగ బాహుబల ♦ దర్పమునన్ బలరామమూర్తివై
తనరినవేల్పవీవెకద ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 76

టీ. అనుపమ=సాటిలేని, యాదవాన్వయ=యాదవవంశము అనెడి, సుధాబ్ధి=పాలసముద్రమునకు, సుధానిధి=చంద్రుడగు, కృష్ణమూర్తి=కృష్ణుడు, నీకు అనుజాడుగాన్=తమ్ముడుగా, రోహిణీతనయుడు అనంగన్=రోహిణీదేవి కుమారుఁడు అని జనులాడఁగా, జనించి=పుట్టి, బాహుబల=భుజముల బలిమి చేతనైన, దర్పమునన్=గర్వముచేత, కుజనావళిన్, ఎల్లన్=దుష్టుల సమూహమును అంతయు, అడంచి=అడఁగద్రొక్కి, బలరామమూర్తివై=బలరామావతారమెత్తినవాఁడవై, తనరినవేల్పవు=ఒప్పునట్టి దేవుండవు, ఈవెకద=నీవెకదా.

తా. రామా యాదవవంశతిలకుఁడైన కృష్ణుఁడుతమ్ముఁడుగా రోహిణీదేవికడుపునఁబుట్టి భుజబలాతిశయముచేత, దుష్ట

సమూహాములనెల్ల రూపుమాపి బలరాముఁడుగా నవతరించిన దేవుఁడవు నీవేయగుదువు.

చ. సురలునుతింపఁగాఁ ద్రిపుర • సుందరులన్ వరియింపబుద్ధరూ
పరయగఁదాల్చితీవు త్రిపు• రాసురకోటి దహించునప్పుడా
హరునకుఁదోడుగా వరశ • రాసన బాణముఖోగ్రసాధనో
త్కరమొనరించితీవుకద • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 77

టీ. అరయఁగన్=విచారింపఁగా, సురలు=దేవతలు, నుతింపగాన్=పొగడగా, త్రిపురసుందరులన్=త్రిపురములందలి స్త్రీలను, వరియింపన్=వరించుటకై, బుద్ధరూపు=బౌద్ధరూపము, ఈవు=నీవు, దాల్చితి=ధరించితివి, త్రిపుర=త్రిపురములలో వసించు, అసురకోటిన్=రాక్షససమూహమును, దహించునప్పుడు, ఆహరునకున్=ఆశివునకు, తోడుగాన్=సాహాయ్యముగా, వర=శ్రేష్ఠమైన, శరాసన=విల్లు, బాణ=బాణము, ముఖ=మొదలయిన, ఉగ్ర=భయంకరమగు, సాధన=పరికరముయొక్క, ఉత్కరము=సమూహము, ఈవే=నీవే, ఒనర్చితివికదా=చేసితివిగావా.

తా. దేవతలు ప్రార్థింప త్రిపురస్త్రీలను వరింపఁ బౌద్ధవిగ్రహము దాల్చినవాఁడవు నీవే ఆ త్రిపురాసురుల కాల్చునప్పుడు శివునికివిల్లు అమ్ము మొదలయిన సాధనములను సవరించి సాహాయ్యము చేసినవాఁడవు నీవే. ఇట్లు దుష్టులను నిగ్రహించి శిష్టులను రక్షించు నీవు నన్ను రక్షింపుమా.

ఉ. సంకరదుర్గమైదురిత • సంకులమైన జగంబుజూచి స
ర్వాంకషలీల నుత్తమ తు • రంగమునెక్కి కరాసిబూని వీ
రాంకవిలాస మొప్ప గలి • కాకృతి సజ్జనకోటికిన్ నిరా
తంకమొనర్చితీవుకద • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 78

టీ. సంకర=వర్ణసంకరముచేత, దుర్గమై=ప్రవేశింపరానిదై, దురిత=పాపముచేత, సంకులము=వ్యాపించినది, ఐనజగంబు=అయినట్టి లోకమును, చూచి, సర్వంకష=అన్నిటిని ఒరయుచున్న, లీలన్=విలాసముతో, ఉత్తమతురగంగము=మేలయినగుఱ్ఱమును, ఎక్కి, కరాసిన్=చేతికత్తిని, పూని=తాల్చి, వీరాంక విలాసము=వీరాంకవీరుండనుట, పరాక్రమను, ఒప్పుచుండగా, కలికాకృతిన్=కల్కిఆకారముతో, సజ్జనకోటికిన్=సత్పురుషసమూహమునకు, నిరాటంకము=ఆటంకములేమి, ఈవె=నీవె, ఒనర్చెదుకద=చేయబోయెదవుకదా.

తా. రామా ! వర్ణసంకరము మిక్కిలిబలీయమయి పాపము నిండియున్న జగమునుజూచి మిక్కిలి లీలతో గొప్ప గుఱ్ఱమునెక్కి చేతకత్తిదాల్చి పరాక్రమము విలాసము మెఱయంగా కల్కిమూర్తివై సజ్జనులకు దురాచారవర్ణ సంకరాది ప్రతిబంధకములు లేకుండునట్లు ఇఁక చేయగలవాడవు నీవే యగుదువు

చ. మనమునఁనూహాపోహణలు♦మర్వకమున్నె కఫాదిరోగముల్
దనువునఁనంటి మేనిబిగి ♦ దప్పకమున్నె నరుండు మోక్షసా
ధన మొనరింపఁగావలయు♦దత్త్వవిచారము మానియుండుట
ల్తనువునకున్ విరోధమిది ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 79

టీ. మనమునన్=మానసమందు, ఊహాపోహణలు=ఊహాపోహలు, మర్వకమున్నె=మరుపక మునుపే, కఫాదిరోగముల్=కఫము మొదలగు తెవుళ్ళు, తనువు=శరీరమందు, అంటి=కలిగి, మేనిబిగి=శరీరపటుత్వము, తప్పకమున్నె, నరుండు=మనుష్యుడు, మోక్షసాధనము=మోక్షమార్గమునకుపాయము ఒనరింపవలయును=చేసికొనవలయును, తత్త్వ=వస్తువులరూపును, విచారము=పరిశీలనము, మానియుండుటల్=వదలియుండు కార్యములు, తనువునకున్=శరీరము, విరోధము=విరుద్ధమైనది.

తా. రామా మానసంబున నూహించు శక్తియుఁ దలంచుకొను శక్తియు నశింపక మునుపే కఫము మొదలైన రోగములు శరీరమున వ్యాపించి శక్తితప్పక మునుపే మనుష్యుఁడు తత్వవిచారముచేసి మోక్షమున కుపాయము వెదుకవలెను. పిదపచేసికొనుట కశక్యము. తత్వవిచారము సేయకుండుట ఆత్మస్వరూపమునకు విరుద్ధమగును.

చ. ముదమునకాటపట్టుభవ ♦ మోహమదద్విరదాంకుశంబుసం
పదలకొటారు కోరికల ♦ పంట పరంబునకాది వైరుల
న్నదనజయించు త్రోవ విప ♦ దబ్ధికినావగదా సదాభవ
త్సదమలనామసంస్మరణ ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 80

టీ. భవత్=నీ, సదమల=నిర్మలమైన, నామసంస్మరణ=పేరుస్మరించుట, ముదమునకున్=సంతోషమునకు, ఆటపట్టు=స్థానము, భవ=పుట్టుకయును, మోహ=అజ్ఞానము అనెడి, ద్విరద=ఏనుగులకు, అంకుశంబు=అంకుశము, సంపదలకొటారు=సంపదలకొట్టు, కోరికలపంట=కోరికలపంట, పరంబునకున్=పరలోకమునకు, ఆది=మొదలు, వైరులన్=శత్రువులను, అదనన్=సమయముజూచి, జయించుత్రోవ=గెలుచుమార్గము, విపదబ్ధికిన్=ఆపత్సముద్రమునకు, నావకదా=ఓడగును.

తా. రామా! నిర్మలమైన నీనామమును స్మరించుటసంతోషముకలిగించును. అంకుశముచే ఏనుఁగును అణఁచునట్లు మోహము తెగకయుండుజన్మ పరంపరను అణఁచును. సకలసంపదలను యిచ్చును. కోరికలనెల్ల సఫలముగావించును. సర్వలోకములకు మూలము. పగవారిని గెలుచుటకు సాధనమైనది. సముద్రమును దాటించు నోడవలె ఆపదలను పోగొట్టును.

చ. దురితలతానుసారభవ ♦ దుఃఖకదంబము రామనామ భీ
కరతర హేతిచేఁ దెగి వ ♦ కావకలై చనకుండనేర్చునే
దరికొని మండుచుండు శిఖి ♦ దార్కొనినన్ శలభాదికీటకో
త్కరము విలీనమైచనదె ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 81

టీ. దురిత=పాపమనెడి, లత=తీగను; అనుసార=అనుసరించుచున్న, భవ=పుట్టుకలనెడి, దుఃఖకదంబము=దుఃఖసమూహము, రామనామ=రామనామము అనెడి, భీకరతర=మిక్కిలి భయంకరమైన, హేతిచేన్=కత్తిచేత తెగి, వకావకలై=భిన్నభిన్నమై, చనకుండ నేర్చునే=పోవకుండ జాలునా, తరికొని=తగులుకొని, మండుచుండుశిఖిన్=జ్వలించుచున్న అగ్నిని, తార్కొనినన్=మీదపడగా, శలభ=మిడుతలు, ఆది=మొదలైన, కీటక=పురుగుల, ఉత్కరము=సమూహము, విలీనమై=మిక్కిలి అడగిపోయినదై, చనదె=పోదా, నశించియే పోవునని భావము.

తా. రామా! పాపము పయిపయిరాఁగా దానితోఁ గూడ సాఁగు దుఃఖాత్మకమైన జన్మ పరంపర, కత్తిచేత తీఁగ త్రెంపబడునట్లు, నీరామనామముచేత నశించి పటాపంచలై, రగిలిమండుచున్న అగ్నియందుబడిన మిడుతలు మొదలైన పురుగులవలె రూపుమాసిపోవును.

చ. హరిపదభక్తినింద్రియజ♦యాన్వితుఁడు త్తముఁడింద్రియంబు
లన్। పరగకనిల్పఁనూదినను ♦ మధ్యముఁ డింద్రియపారవ
శ్యుడై । పరగినచోనికృష్టుడని♦ పల్కఁగదుర్మతినై నన్ను నా
దరమున నెట్లుకాచెదవొ ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ.82

టీ. హరిపదభక్తి=విష్ణుపాదములందలి భక్తిచేత, ఇంద్రియ=ఇంద్రియములను, జయ=గెలుచుటతోడ, అన్వితుఁడు=కూడినవాఁడు, ఉత్తముఁడు=

శ్రేష్ఠుఁడు, ఇంద్రియంబులన్=ఇంద్రియములందు, మరుగక=లీనుఁడుగాక నిల్పన్ దానిని నిగ్రహించుటకు, ఊదినను=ప్రయత్నించినయెడల, మధ్యముఁడు=నడితరపువాఁడు, ఇంద్రియ=ఇంద్రియములకు, పారవశ్యుడై=ఆధీనుఁడై, పరగినచోన్=ప్రవర్తించినయెడల, నికృష్టుఁడు=అధముఁడు, అని, పల్కగన్=చెప్పఁగా, దుర్మతిని=దుష్టబుద్ధిని, ఆదరమునన్=ఆదరములో, ఎట్లుకాచెదవో=ఎట్లుకాపాడెదవో.

తా. గామా! విష్ణుపదభక్తితో ఇంద్రియములనుగెలిచినవాడు ఉత్తముడు. ఇంద్రియములకులోనుగాక నిగ్రహింప ప్రయత్నించువాఁడు మధ్యముఁడు. ఇంద్రియములకు ఆధీనుఁడైనవాఁడు అధముఁడు. ఈముగ్గురిలో దుష్టబుద్ధినైన నేను అధముఁడను. గనుక రక్షింపదగినవాడనుగాను, అయినను నన్నెట్లు రక్షించెదవో తెలియదు.

చ. వనకరిచిక్కె మైనసకు ♦ వాచవికిం జెడిపోయె మీను తా
వినికికిఁజిక్కెఁజిల్వగను ♦ వేఁదురు జెందెను లేళ్ళు తావిలో
మనికినశించె దేటి తర ♦ మాయిరుమూఁటినిగెల్వనైదుసా
ధనముల నీవె కావఁదగు ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 83

టీ. వనకరి=అడవిఏనుగు, మైనసకున్=శరీరచాపల్యమునకు, (కరులపట్టువారాంద్రాకర్షణమునకై విడచు ఆడు ఏనుగను కామించి) చిక్కెన్=చిక్కుబడెను, మీను=చేఁప, వాచవికిన్=నోటిరుచికి, (గాలమందుగ్రుచ్చిన యెఱ్ఱరుచికి) చెడిపోయెన్=తగులుపడెను, చిల్వ=పాము, తాన్=తాను, వినికికిన్=వినుటకు, (పాములవాఁడు ఊదు నాగస్వరమును వినుటకు) చిక్కె=చిక్కుపడెను, లేళ్ళు, కనువేఁదురున్=కంటిపిచ్చి, చెందును=పొందును,(కన్నులింద్రియములకు లోనయ్యె)తేఁటి=తుమ్మెద, తావిలో=వాసనలో, మనికిన్=ఉండుటవలన, నశించెను, ఇరుమూఁటిని=ఐదింటిని

(ఐదింద్రియములను) చెల్వన్=జయించుటకు, తరమా=శక్యమా, ఐదు సాధనములన్=పంచవిధోపాయములచేత, నీవె కావఁదగున్=నీవే కాపాడవలయును.

తా. దాశరథీ! అడవిలో ఏనుఁగు ఆఁడు ఏనుఁగునుం గనియు, చేఁప గాలమందలి యెరచవికిని, పాము, పాములవాని ఊదుస్వరమును వినుటకును, లేడి కనుపిచ్చిచేతను, తుమ్మెద తామరలోని వాసనకును చిక్కుకొనుచున్నవి. పంచేంద్రియముల నిన్నుగొల్చు పంచవిధకైంకర్యముఁలచేత యింద్రియముల నడఁచి నన్ను కాపాడుము.

చ. కరములుమీకుమ్రొక్కులిడ♦గన్నులుమిమ్మెచూడజిహ్వ
మీస్మరణదనర్పవీనులు♦ భవత్కథల్వినుచుండ నాసమీ
యటులనుబెట్టు పూసరుల ♦ కాస గొనంబరమార్థసాధనో
త్కరమిదిచేయ వేకృపను ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 84

టీ. కరములు=చేతులు, మీకున్, మ్రొక్కులిడన్=దండములు పెట్టగాను, కన్నులు, మిమ్మునె,జూడన్=చూడఁగాను, జిహ్వ=నాలుక, మీస్మరణన్=మిమ్ము స్మరించుటచేత, తనర్పన్=ఒప్పఁగాను, వీనులు=చెవులు, భవత్ కథల్=మీదైన చరిత్రములను, వినుచుండన్=వినుచుండఁగాను, నాసిక=ముక్కు, మీయటులను=మీమూఁపునందు, పెట్టుపూలసరులన్=పెట్టునట్టి పూవుదండలకు, ఆసగొనన్=ఆసపడఁగాను, అటె=అట్లు ఆయా అవయవములు మీకు ఆయా కార్యములు సేయుట, పరమార్థసాధన=పురుషార్థములను సాధించెడి యుపాయముయొక్క, ఉత్కరము=సమూహము.

తా. చేతులుమీకు మ్రొక్కుటయు, కన్నులుమిమ్ము చూచుటయు, నాలుక మీనామమును జపించుటయు, చెవులు

మీకథలను వినుటయు, మఱి మీమూపుసందలి పాదండ లను కోరుటయుననెడి యీయైశ్వర్యములే మోక్షమునకు సిద్ధి కరమైన సాధనములు.

చ. చిరతరభక్తినొక్కతుల ♦ సీదళ మర్పణసేయువాఁడు ఖే
చరగరుడోరగప్రముఖ ♦ సంఘములోఁ వెలుఁగన్ సదాభవ
త్స్ఫురదరవింద పాదములఁ ♦ బూజలొనర్చినవారికెల్ల ద
త్పరమరచేతిధాత్రిగద ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 85

టీ. చిరతరభక్తిన్=బహుకాలముగానున్న భక్తితో, ఒక్కతులసీదళం=ఒక్కతులసియాకు, అర్పణసేయువాఁడు=సమర్పించువాఁడు, ఖేచరులు=గరుడులు ఉరగులు అను వీరియొక్క సమూహములోపల, వెలుఁగున్=ప్రకాశించును, సదా=ఎల్లప్పుడును, భవత్=నీయొక్క, స్ఫురత్=ప్రకాశించుచున్న, అరవింద=తామరలవంటి, పాదములన్=అడుగులను, పూజలు ఒనర్చినవారికెల్లన్=పూజించినవారి కందరికిని, తత్పరము=ఆమోక్షము, అరచేతిధాత్రి=అరచేతి యుసిరికవలె, సదా అగును.

తా. రామా! బహుకాలము భక్తితోడ ఒక్కతులసిదళమును నీకు సమర్పించినవాఁడు ఖేచరులు, గరుడులు, ఉరగులు అనువీరిలో నొక్కఁడై ప్రకాశించును. ఇఁక యెప్పుడును, నీపాదారవిందములను బూజసేయు వారికందరికి మోక్షము కరతలామలకమేకదా.

ఉ. భానుఁడుతూర్పునందుగను ♦ పట్టినఁ బావకచంద్రతేజముల్
హీనతజెందినట్లు జగ ♦ దేక విరాజితమైన నీపద
ధ్యానముసేయుచున్నఁ బర ♦ దైవమరీచులడంగకుండునే
దానవ గర్వనిర్దళన ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 86

టీ. దానవ=రాక్షసులయొక్క, గర్వ=గర్వమును, నిర్ఘళన=హరించు వాఁడా, భానుఁడు=సూర్యుఁడు, తూర్పునందున్=తూర్పుదిక్కునందు, కను పట్టినన్=కనుపడఁగా, పావక=అగ్ని యొక్కయు, చంద్ర=చంద్రునియొక్కయు, తేజముల్=కాంతులు, హీనతచెందినట్లు, జగదేక=లోకమునకు ముఖ్యముగా, విరాజితము=ప్రకాశించునది, ఐన నీపదధ్యానము=అయినట్టి నీపదధ్యానమును, చేయుచున్నన్=చేయుచుండఁగా, పరదైవమరీచులు=ఇతరదైవములకాంతులు, అడంగకుండునే=అణఁగిపోకుండునా.

తా. సూర్యునికాంతికి అగ్నిమొదలగువాని కాంతులడంగునట్లు జగత్తంతయు ప్రకాశించుచున్న నీపదధ్యానముయొక్క ప్రకాశమునకు ఇతరదేవతల ప్రకాశములు అడఁగిపోవును.

ఉ. నీమహనీయతత్వ రస ♦ నిర్ణయబోధ కథామృతాబ్ధిలోఁ
బామును గ్రుంకులాడక వృ ♦ థాతనుకష్టముజెందిమానవుం
డీమహిలోకతీర్థముల ♦ నెల్లమునింగిన దుర్వికార హృ
త్తామసపంకముల్ విడునె ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 87

టీ. మహనీయ=గొప్పదైన, తత్వరస=తత్వసారముయొక్క, నిర్ణయ=నిశ్చయముగల, బోధ=జ్ఞానము కలిగిన, కథా=కథలనెడి, అమృతాబ్ధిలోన్=అమృతమైన సంద్రమందు, తాన్=తాను, మును=ముందు, గ్రుంకులాడక=మునుఁగక, వృథా=వ్యర్థంబుగా, తనకష్టమున్=శరీరసంకటమును, చెంది=పొంది, మానవుండు=మనుష్యుఁడు, ఈమహిలోక=యీభూలోకమందలి, తీర్థములెల్లన్=తీర్థములందంతటను, మునిగినన్=గ్రుంకఁగా దుర్వికార=చెడువికారములుగల, హృత్=హృదయముయొక్క, తామస=తమోగుణ సంబంధమైన, పంకముల్=బురదలు, విడునె=విడిపోవుగదా.

తా. రామా! నీమాహాత్మ్యముయొక్క స్వారస్యమిట్టిదని నిర్ణయించితెలుపు నీదివ్యచరిత్రమనెడి అమృత సముద్ర

మునందు గ్రుంకులిడినవో దుర్వికారమైన హృదయమందలి తామసగుణములనెడి రోగములుతీసిపోవునుగాని కేవలము ఈ భూలోకమునందలి తీర్థములందు మునిగినయెడల అవితీసిపోవు.

ఉ. కాంచన వస్తుసంకలిత • కల్మష మగ్నిపుటంబు బెట్టి వా
రించినరీతి నాత్మనిగి • డించిన దుష్కర దుర్మలత్రయం
బంచితభక్తియోగదహ • నార్చిఁ దగుల్పక పాయునే కన
త్కాంచనకుండలాభరణ • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 88

టీ. కనత్ = ప్రకాశించుచున్న, కాంచన=బంగారమయమైన, కుండల=కుండలములు, ఆభరణ=సొమ్ముగాఁగలవాఁడు, కాంచనవస్తు= బంగారుపదార్థమునందు, సంకలిత=మిక్కిలి తగిలిన, కల్మష=మాలిన్యము, అగ్నిపుటంబు పెట్టి=అగ్నిపుటమువేసి, వారించినరీతిన్ =తొలగించిన విధమున, దుష్కర=చేయరాని, దుర్మలత్రయంబు=చెడ్డవియైన మూడుమలములను, అంచిత=ఒప్పుచున్న, భక్తియోగమనెడి, దహన=అగ్నియొక్క, అర్చిన్ =జ్వాలయందు, తగుల్పక, పాయునే=విడిచిపోవునా ?

తా. రామా ! బంగారులోని మాలిన్యము అగ్నిపుటమునలన పోవునట్లు ఆత్మయందుగల మూఁడుమలములు నీయందలి భక్తియోగముచేతనే నశించునుగాని మఱొకవిధమున నశింపవు.

ఉ. నీసతి పెక్కుఁగల్మలిడ • నేర్పరిలోక మకల్మషంబుగా
నీసుతసేయు పావనము • నిర్మితకార్యధురీణ దక్షుఁడై
నీసుతుడిచ్చు నాయువును • నిన్నుభజించినఁ గల్గకుండునే
దాసులకీప్సితార్థములు • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 89

టీ. నీసతి=నీభార్య, పెక్కుకల్మలు=అనేకసంపదలు, ఇడన్=ఇచ్చుటకు, నేర్పరి=నిపుణురాలు, నీసుత=(నీపాదములందు బుట్టుటచే) నీకూతురైన గంగ, లోకము=జగము, అకల్మషంబుగాన్=నిర్దోషమగునట్లుగా, పావనము సేయున్=పవిత్రముగా జేయును, నీసుతుడు=నీకొడుకయిన, బ్రహ్మనిర్మితకార్య=నిర్మాణకృత్యముయొక్క, ధురీణ=భారముకల, దక్షుఁడై=నేర్పరియై, ఆయువులు=ఆయుష్యములు ఇచ్చును, నినున్=ఇట్టి నిన్ను, భజించినన్=కొలువఁగా, దాసులకున్=నీభక్తులకు, ఈప్సిత=కోరికలు, కలుగకుండునే=లభింపకపోవునా ?

తా. రామా! నీభార్యయైనలక్ష్మి సమస్తసంపదలనిచ్చుటకు నిపుణురాలు. నీకూతుఁరైన గంగి ముల్లోకములయందును ప్రవహించి యీలోకములందలి దోషములను పోఁగొట్టి పవిత్రముగాఁజేయును. నీకొడుకైన బ్రహ్మ సృష్టికార్యమంతయు నిర్వహింప సమర్థుఁడై ఆయువులనిచ్చును. ఇట్టిపుత్రకళత్రాదులుగల నిన్ను భజించిన నీభక్తులకు కోరిన కోర్కులు నెఱవేరక పోవు.

ఉ. వారిజపత్రమందిడిన ♦ వారివిధంబున వర్తనీయమం
దారయ రొంపిలోన దను ♦ వంటని కుమ్మరపుర్వురీతి సం
సారమునన్ మెలంగుచువి♦ చారగుఁడై పరమొందుగా దెస
త్కారమెఱింగిమానవుఁడు ♦ దాశరథీకరుణాపయోనిధీ 90

టీ. వారిజపత్రమందు=తామరాకునందు, ఇడినవారివిధంబునన్=ఉంచిన జలమురీతిని, ఆరయన్=విచారింపఁగా, రొంపిలోనన్=బురదయందు, తనువు=దేహము, అంటని కుమ్మరపుర్వురీతిన్=తగులుకొనిన కుమ్మరపురుగువిధమునను, సంసారమందు, మానవుఁడు=మనుష్యుఁడు, మెలంగుచున్=ప్రవర్తించుచు, విచారగుఁడై=తత్వవిచారమును పొందినవాఁడై,

సత్కారము=పూజ, (నిన్ను పూజించుటకు) ఎఱింగి=తెలిసి, పరముక్=మోక్షమును, ఒందుట కాదె=పొందుటగదా.

తా. రామా! తామరాకునందలి నీటిబొట్టు ఆతామరాకును యెట్లు అంటుకొనదో, రొంపిలో కుమ్మరపురుగు మెలగినను దాని దేహమునకు బురద అంటుకొనక యెట్లుండునో, అట్లే పురుషుఁడైనవాఁడు సంసారమందు ప్రవర్తించుచుండినను తత్వవిచారమునుపొంది సంసారమున తగులుబడక మోక్షమును పొందును

చ. దొరసినకాయములుమ్మదిమిఁతోఁచినఁజూచి ప్రభుత్వములిసిరు
లెన్మెఱపులుఁగాగజూచిమఱి ♦ మేదినిలోఁదమతోడివారుముం
దరుగుటజూచిచూచితెగు ♦ నాయువెఱుంగకమోహపాశము
ల్దరుగనివారికేమిగతి ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 92

టీ. దొరసినకాయముల్=కలిగిన దేహములు, ముదిమి=ముసలితనము, తోఁచినన్=తోపఁగా చూచి, ప్రభుత్వముల్=దొరతనములు, సిరులు=సంపదలు, మెఱపులుగాఁగన్=మెఱపుతీఁగలవలె, చూచి=తెలిసికొని, మఱి=మఱియు, మేదినిలోన్=భూమియందు, తమతోడివారు=తమతోఁగూడ పుట్టిపెరిగినవారు, ముందు=(తమకు) మునుపు, అరుగుట=పోవుటను, (చచ్చుటను) చూచిచూచి, తెగు ఆయువున్=నశించునట్టి ఆయుష్యమును, (ఆయువునశించిపోవునని) ఎఱుంగక=తెలిసికొనక, మోహపాశములు=అజ్ఞానపుత్రాళ్ళు (ప్రపంచవిషయములందు త్రాళ్ళవలె బంధించు అజ్ఞానము), తఱుగనివారికిన్=తగ్గనివారికి, ఏమిగతి=ఏమిదిక్కు.

తా. రామా! శరీరములుముదిసిపోవుటచేతను దేహము అస్థిరమనియు ప్రభుత్వాదులు నశించుటచే సంపదలు అస్థిరమనియు, తమ తోడివారు ముందుగానే చచ్చియుండుటచే తా

మును చావవలసినవారనియు చక్కగా తెలియుచుండినను ఆయువు నశించునని తెలియక అస్థిరములైన యీదేహాదుల యందే అజ్ఞానముయొక్క పాశములచే కట్టుబడుచున్నారే, ఇట్టివారికిఁ గలుగఁగలస్థితి యేమి? యని భావము.

చ. సిరిగలనాఁడు మైమఱచి ♦ చిక్కిననాఁడు దలంచి పుణ్యముల్
పొరిఁ బొరిసేయనైతినని ♦ పొక్కినఁగల్గునె గాలిచిచ్చుపైఁ
గెరలినవేళఁ దప్పికొని ♦ కీడ్పడువేళ జలంబు గోరి త
త్తరమునఁ ద్రవ్వినంగలదె ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ 73

టీ. శిరి=సంపద, కలనాఁడు=కలిగియుండినదినములందు, మైమఱచి=దేహము తెలియుటతప్పి, చిక్కిననాఁడుఁ=దరిద్రము చేచిక్కుపడిన దినములందును, తలంచి=ఆలోచించి, పుణ్యములు=పుణ్యకార్యములను, పొరిఁ పొరిఁ=మాటిమాటికి, చేయనైతిని అని=చేయకపోతిని అని, పొక్కినన్=తపింపగా, కల్గునె=ఫలము గలుగునా? (ఇందులకు దృష్టాంతరము) గాలి, చిచ్చుపై=అగ్గిమీద, కెరలినవేళఁ=విజృంభించినప్పుడు, (ఇల్లు మొదలగు వానిని కాల్పబూనిన అగ్నిపుట్టినప్పుడే చల్లార్పక దానిపై గాలి తగిలి మిక్కిలి రగులుకొన్న సమయమున) దప్పికొని, కీడ్పడువేళన్=ప్రుక్కుడు సమయమందును, జలంబుఁ=నీటిని, కోరి=ఆశించి, తత్తరమున=తడఁబాటుతో, త్రవ్వినన్=భూమిలో త్రవ్వఁగా, కలదే=నీళ్ళుకలుగునా?

తా. సంపద యుండినకాలమందు, సంపదచే మత్తిల్లి ఒడలుమఱచి యుండి దారిద్ర్యము వచ్చిన వెనుక ఆలోచించి పుణ్యకార్యములు మాటిమాటికి చేయకపోతినే యని చింతించుట, గాలిచే మిక్కిలి రేగిన నిప్పును ఆర్పుటకును బాగా దప్పికొనినపుడు జలమునకై భూమిని వేగిరపడి త్రవ్వుటయెట్లో అట్లే వ్యర్థమగును.

ఉ. జీవనమింకఁ బంకమున ♦ జిక్కిన మీను చలింపకెంతయున్
దావుననిల్చి జీవనమె ♦ తద్దయుఁ గోరువిధంబు చొప్పడం
దావలమైనఁగానిగుఱి ♦ తప్పనివాఁడు చరించువాఁడయా
తావకభక్తియోగమున ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 94

టీ, జీవనము=నీళ్ళు, ఇంకన్=ఇంకిపోఁగా, పంకమునన్=బురద యందు, చిక్కినమీను=చిక్కుపడినచేఁప, ఎంతయున్=ఎంతమాత్రమును, చలింపక=కదలక, తావునన్=దానున్న చోటనే, నిల్చి=ఉండి, జీవనమె= నీటినే, తద్దయున్=మిక్కిలి, కోరువిధంబు=కోరునట్టిరీతి, చొప్పడన్= కలుగునట్లుగా, తావలమైనదానిన్=స్థానమైన, దానిని=తనకు ఆధారమైన దానిని, గుఱిదప్పనివాఁడు=గుఱిచెడనివాడు, (తనకు ఆధారభూతమైన నీయందే గుఱియుంచి అగుఱినితప్పక నిన్నే ధ్యానించుచుండువాడు.) తావకభక్తియోగమునన్=నీదైన భక్తితోడి కూడికచే, తరించువాడయా= సంసారమును దాటువాడు అయ్యా!

తా. చేఁప నీళ్ళు యెండిపోయినను బురదలో చిక్కి కొన్నను, ఆచోటును విడిచి కదలక అందేనిలిచి నీళ్ళనేతుదకు గోరునట్లు నీయందలి ధ్యానమునందే గుఱియుంచి యెన్నికష్ట ములు వచ్చినను దానిని వదలకయుండువాడు. అట్లుండుటచే నీయెడల భక్తియుదయించి ఆభక్తియోగమున సంసారమును దాటునని భావము.

చ. సరసునిమానసంబుసర ♦ సజ్జఁడెఱుంగునుముష్కరాధముం
డెఱిఁగి గ్రహించువాఁడెకొల ♦ నేకనివాసముగాఁగదర్దురం
బరయఁగ నేర్చునెట్లు విక ♦ చాబ్జమరంద రసైకసారభో
క్తరముమిళిందమొందుక్రియ♦దాశరథీకరుణాపయోనిధీ95

టీ. సరసుని మానసంబు=రసజ్ఞునిమనస్సును, సరసజ్ఞుడు=మిక్కిలి రసమును దెలిసినవాడు, ఎఱుంగును=తెలియును, ముష్కరి + అధముఁడు= మొరకైననీచుఁడు, గ్రహింపగలఁడా, ఇందులకుదృష్టాంతము, దర్దురము= కప్ప, కొలను=సరస్సు, ఏకనివాసముగాఁగన్=ఒక్కచోటే యునికిపట్టుకాఁగా, (కొలనునందె ఎప్పుడును ఎడతెగక యుండునదైనను,) వికచ=ఆకొలనునందు, వికసించిన, అబ్జ=తామరయొక్క, మకరందరస=పూదేనెద్రవముయొక్క, ఏక=ముఖ్యమైన, సౌరభ=వాసనలయొక్క, ఉత్కరము=సమూహమును, మిళిందము=(దూరముననుండు) తుమ్మెద, ఒందు క్రియన్=పొందురీతిని, ఎట్లు=ఏరీతిని, అరయఁగనేర్చు=విచారించి తెలిసికొననేర్చును.

తా. రామా! కప్ప సరస్సులోనే యెప్పుడు వాసము చేయుచుండునదైనను అందుండిన తామరలయందలి పూదేనె వాసనలను తెలియఁజాలదు. తుమ్మెదయో దానిని తెలిసి యనుభవించును. అట్లే రసికుని మనస్సులోని భావమునురసికుండే తెలిసికొనగల్గునుగాని దుష్టుఁడు తెలిసికోఁజాలఁడు.

ఉ. నోఁచినతల్లిదండ్రికిఁ ద ♦ నూభవుఁడొక్కఁడెచాలుమేటిచే
చాఁచనివాఁడు వేఱొకఁడు ♦ చాఁచినలేదనకిచ్చువాఁడునో
రాఁచి నిజంబకాని పలు ♦ కాడనివాఁడు రణంబులోనమేన్
దాఁచనివాఁడుభద్రగిరి ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 96

టీ. నోఁచినతల్లిదండ్రికిన్=పూర్వజన్మమందు పుణ్యవ్రతమునోఁచి నట్టి తల్లిదండ్రులకు, చే=చేయి, చాఁచనివాడు=యాచింపనట్టివాఁడనుట, వేఱొకఁడు=మఱియొకఁడు, చాఁచినన్=(తన్నుగూర్చి) చెయిచాపఁగా, (తన్నుయాచింపగా) లేదనకిచ్చువాఁడు=యాచించునది లేదనక యిచ్చునట్టి వాడును,నోరు, ఆఁచి=అడ్డగించి, నిజంబ=నిజమే,(సత్యమే చెప్పువాఁడనుట) కానిపలుకు=కానట్టిమాటలను, ఆడనివాఁడు=చెప్పనివాఁడును, (అబద్ధము

చెప్పుటకు నోరు మూసికొనునే కాని నోరుతెరచి నిజమే చెప్పువాడనుట) రణంబులోన్=యుద్ధమునందు, మేన్=ఒడలిని, దాఁచనివాడు=మాటు చేయనివాఁడు, ఇట్టివాఁడైన, మేటి=శ్రేష్ఠుడగు, తనూభవుఁడు=కొడుకు, ఒక్కడే, చాలున్=చాలును, (ఇట్టిలక్షణములులేని కొడుకులు ఎందఱు పుట్టినను పుట్టనట్లేయని భావము.)

తా. ఒకరిని యాచింపనివాఁడును, ఒకరుతన్ను యాచింపఁగా లేదనకిచ్చువాఁడును,నోరుదెరచి యబద్ధముచెప్పనివాఁడును, యుద్ధమందు వెనుదీయనివాఁడును, అగుకొడుకు భాగ్యముచేసినతల్లిదండ్రులకు ఒక్కఁడే కలిగిన జాలును ! అనేకమంది అక్కరలేదు.

ఉ. శ్రీయుతజానకీరమణ ♦ చిన్మయరూప రమేశరామ నా
 రాయణ పాహిపాహియని ♦ ప్రస్తుతిఁ జేసితి నామనంబునం
 బాయక కిల్బిషప్రజ వి ♦ పాటనమందఁగ జేసి సత్కళా
 దాయి ఫలంబునాకియవె ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ.97

టీ. శ్రీయుత=కాంతితోఁగూడినవాఁడా, జానకీరమణ=సీతాదేవికి పెనిమిటియైనవాఁడా, చిత్+మయ=జ్ఞానమయమైన, రూపా=స్వరూపమునుగలవాఁడా, రమా+ఈశ=లక్ష్మికి పతియైనవాఁడా, రామా=అందఱిని రమింపఁజేయువాఁడా, నారాయణ=నారములను సకలచేతనా చేతనములను వాసస్థానముగాగలవాఁడా, పాహిపాహియని=కావుముకావుము అని, ప్రస్తుతిన్ చేసితి=స్తోత్రముచేసితిని, నామనంబునన్=నా మనస్సునందు, పాయక=విడువక, కిల్బిష=పాపములయొక్క, ప్రజ=సమూహములయొక్క విపాటము=ఖండించుటను, అందగన్ చేసి=లభించునట్లుచేసి (నాపాపములను నాశనముచేసి యనుట) సత్కళా=మంచికళను, దాయి=ఇచ్చునట్టి, ఫలంబున్=ఫలమును, నాకు, ఇయవె=ఇమ్ము.

తా. దశరథరామా! తేజోవంతుడా! జానకీరమణా! విజ్ఞానమయా! లక్ష్మీపతీ! సర్వజనానందకరుడా! నిన్ను సదా పాహిపాహియని నుతించెదను నామనస్సునందుండు పాప సము దాయములఁబోఁగొట్టి నన్ను పాపరహితునిగఁజేసి రక్షింపుము.

ఉ. ఎంతటిపుణ్యమో శబరి ♦ యెంగిలిఁగొంటివి వింతగాదె నీ
మంతనమెట్టిదో యుడుత ♦ మైని కరాగ్రనఖాంకురంబులన్
సంతసమందఁ జేసితివి ♦ సత్కులజన్మము లేమి లెక్క వే
దాంతముగాదె నీమహిమ ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 78

టీ. శబరియెంగిలిన్=శబరి గొఱికి చవిచూచుటచే ఎంగిలియైన పండ్లను, కొంటివి=తీసికొంటివి.(భక్షించితివి) ఎంతటిపుణ్యమో=అది చేసికొన్న పుణ్యము ఎంత అతిశయించినదో, వింతకాదె=ఇది ఆశ్చర్యము కాదా, (దేవతలు ఇచ్చునట్టి శ్రేష్ఠపదార్థములను గ్రహింపని నీవు, అల్పురాలైన శబరి ఎంగిలిని తినుట చూడగా దానిపుణ్యము మిక్కిలియాశ్చర్యమైనదనుట) నీమంతనము=నీరహస్యము (నీకు ఉడుతమీఁద ప్రేమాతిశయముగలుగుటను రహస్యము.) ఎట్టిదో=ఎటువంటిదో, ఉడుతమైని=ఉడుత దేహమున, కరాగ్ర=వేళ్ళయొక్క, నఖా+అంకురములన్=గోటి మొనలచేత, సంతసము అందన్=సంతోషపడునట్లు, చేసితివి=గోళ్ళతో నివిరి ఉడుతను సంతోషపెట్టితివనుట, సత్కులజన్మములు=మంచివంశమున పుట్టుకలును, ఏమి లెక్క=నీకేమిలక్ష్యము (నీవు వంశమును, జాతిని పాటింపవు అనుట) నీమహిమ=నీమహాత్యము, వేదాంతము గాదె=వేదాంతముకదా, నీమహిమచే జాతిని కులమును జూడక రక్షించినట్టివాఁడవైతివని భావము.

తా. శబరియెంగిలిని తింటివి. అదియెంత పుణ్యముచేసికొన్నదో ఆశ్చర్యముగానున్నది. ఉడుతమేను మునిగోళ్ళతో

గీతి సంతోషపెట్టితివి. దానిపై నింత వాత్సల్యము గలుగుటకు రహస్యమేమో తెలియకున్నది. విచారించి చూడఁగా నీవుజాతిని కులమును పాటించువాఁడవుకావు. ఔను నీమహాత్మ్యము వేదాంత ప్రతిపాద్యమగునంత విస్తారమైనది. కాన నీరణక్షమునకును శిక్షణమునకును కారణములు మనుఁబోటులకు తెలియవు.

ఉ. బొంకనివాఁడె యోగ్యుఁ డరి ♦ బృందములెత్తినచోటఁ జివ్వకుం
జంకనివాఁడె జోదు రథ ♦ సంబున నర్థికరంబు సాచినం
గొంకనివాఁడెదాత మిము ♦ గొల్చి భజించినవాఁడె పో నిరా
తంకమనస్కుఁడెన్న గను ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 99

టీ. బొంకనివాఁడె=అబద్ధము చెప్పనివాఁడే, యోగ్యుఁడు, అరిబృందము=శత్రుసమూహములు, ఎత్తినచోటన్=దండెత్తివచ్చినయెడల, చివ్వకున్=యుద్ధమునకు, జంకనివాఁడె=వెనుకతీయనివాఁడే, జోదు=యోధుడు, రథసంబునన్=వేగముగా, అర్థి=యాచకుఁడు, కరంబు=చేతిని, చాఁచినన్=చాచగా, కొంకనివాఁడె=ఇచ్చుటకు, మిణకరింపనివాఁడే, దాత, మిమ్మున్=మిమ్ము, కొల్చి=సేవించి, భజించినవాఁడె=ధ్యానము చేసినవాఁడే, నిరాతంక=ఆటంకములేని, మనస్కుఁడు=మనస్సుగలవాఁడు, అగును.

చ. భ్రమరము కీటకంబుఁగొని ♦ పాల్పడి ఝుంకరణోపకారియై
భ్రమరముగా నొనర్చునని ♦ పల్కుటఁజేసి భవాదిదుఃఖసం
తమస మెడల్చి భక్తిసహి ♦ తంబుగ జీవుని విశ్వరూప త
త్త్వమున ధరించు టేమరుదు ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ.

టీ. భ్రమరము=తుమ్మెద, కీటకంబున్=పురుగును కొని, పాల్పడి=వానికై పూని, ఝుంకరణ+ఉపకారియై=ఝుంకారము చేత ఉపకరించి, భ్రమరము గాన్=తుమ్మెదగా, ఒనర్చునని=చేయునని, పల్కుటఁజేసి=

చెప్పుటచేత, (జనులాడుకొనుటచేత) జీవునిన్, భవ=పుట్టుక, ఆది=మొదలుగాఁగల, దుఃఖసంతమసము=దుఃఖములనెడి చీకటిని, ఎడలించి=పోఁగొట్టి, భక్తిసహితంబుగన్=భక్తితోగూడ, విశ్వరూపతత్వమునన్=నీయొక్క విరాట్స్వరూపమునందు, ధరించుట=తాల్చుట,ఏమి, అరుదు=ఆశ్చర్యము, ఒక కేవలజంతువైన తుమ్మెద, పురుగును తనవలె తుమ్మెదగా జేయుట లోకమునకు తెలియుచుండఁగా నీవు జీవునిదుఃఖములు బోఁగొట్టి భక్తినిగలిగించి వానికి నీతోడి సారూప్యమును ఒసగుట ఆశ్చర్యముగాదని భావము.

చ తరువులుఃపూచికాయలగు ♦ తత్కుసుమంబులుపూజగా భవ
చ్చరణముఃసోకిదాసులకు ♦ సారములౌ ధనధాన్యరాసులై
కరిభటఘోటకాంబరని ♦ కాయములై విరజానది సము
త్తరణమొనర్చు జిత్రమిది ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ.

టీ. తరువులు=చెట్లు, పూఁచి=పుష్పించి, కాయలుకాఁచును, తత్కుసుమంబులు=ఆపూవులు, పూజగాకోసి పూజార్థముగా, భవచ్చరణము=నీపాదమును, సోఁకి=తాఁకి, దాసులకు=నీభక్తులకు, సారములు=శ్రేష్ఠములు, ఔ ధనధాన్యరాసులై=అగునట్టి ధనధాన్యముల కుప్పలై, కరి=ఏనుగులు, భట=బంట్లు, ఘోటక=గుఱ్ఱములు, అంబర=వస్త్రములు, వీనియొక్క నికాయములై=సమూహములై, విరజానదీ=పరమపదము ఎల్లగానుండు విరజ అను ఏటిని, సముత్తరణము=దాటుఁటను, ఒనర్చున్=చేయును, ఇది=నీపాదములు సోకినపూలు, చిత్రము=ఆశ్చర్యము.

తా. రామా! చెట్లయందలి పూవులు అట్లేయుండిన యెడల కాయలగును. వానినేకోసి నీపాదములయందు పూజార్థము సమర్పింపగా అవి నీయడుగులు సోకగానే మేలైన ధనధాన్యములును ఏనుగులు, బంట్లు, గుఱ్ఱములు, వస్త్రములు మొదలైనవిగా ఇహలోకమున పరిణమించి పరమపదమును కలిగించును.

ఉ. పట్టితిభట్టరార్యగురు♦ పాదములిమ్మెయినూర్ధ్వపుండ్రముల్
పెట్టితిమంత్రరాజ మొడి ♦ బెట్టితి నయ్యమకింకరాళికిం
గట్టితిబొమ్మ మీచరణ ♦ కంజములందుదలపుపెట్టిబో
దట్టితి బాపపుంజముల ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 102

టీ. భట్టరార్య గురుపాదములు=గురువులగు భట్టరాచార్యులవారి యొక్క పాదములను, పట్టితిన్=చేపట్టితిని (వారి శిష్యుఁడనైతిని) ఈమెయిన్=ఈ దేహమున, ఊర్ధ్వపుండ్రముల్=తిరుమణి శ్రీచూర్ణములను పెట్టితిని, మంత్రరాజము=మంత్రశ్రేష్ఠమైన తిరుమంత్రమును, ఒడిబెట్టితిన్=గ్రహించితిని, దానిచేత, ఆయమకింకరాళికిన్=ఆయమదూతల సమూహమునకు, బొమ్మన్=కట్టితిని=జయించితి, మీ చరణకంజములందు=మీ పాదారవిందములయందు, తలంపు పెట్టి=మనస్సునుంచి, పాపపుంజములన్=పాపసమూహములను, పోన్+తట్టితిని=పోవునట్లు ఎగఁజిమ్మితిని.

తా. భట్టరాచార్యులవారి శిష్యుడనై తిరుమణి శ్రీచూర్ణములు ధరించి, తిరుమంత్రముపదేశమంది, నరకముతొలఁగించుకొని మీపాదారవిందములను ధ్యానించుచు, పాపములను పోగొట్టుకొన్నవాడనైతిని.

ఉ. అల్లన లింగమంత్రిసుతు ♦ డత్రిజగోత్రజుఁడాదిశాఖ కం
చెర్ల కులోద్భవుఁడన బ్ర ♦ సిద్ధుడనై భవతంకితంబుగా
నెల్లకవుల్ నుతింప రచి ♦ యించితి గోపకవీంద్రుడన్ జగ
ద్వల్లభ నీకుదాసుడను ♦ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 103

టీ. జగద్వల్లభ=జగన్నాథా, లింగమంత్రిసుతుఁడు=లింగమంత్రికొడుకు, అత్రిజగోత్రముగలవాఁడు, ఆదిశాఖ=ఋగ్వేదశాఖవాఁడు, కంచెర్లకులోద్భవుఁడు=కంచెర్లకులమునఁ బుట్టినవాఁడు, అనన్=అనగా ప్రసిద్ధుఁ

డనై, భవదంకితంబుగాన్ = నీకు అంకితముగా, ఎల్లకవుల్, నుతింపన్ = పొగడఁగా, రచియించితిని = ఈశతము చేసితిని, గోపకవీంద్రుఁడన్ = గోపకవి శ్రేష్ఠుఁడను నీకున్, దాసుడను.

తా. రామా ! నేను లింగమంత్రి కుమారుడను. నాది ఆత్రేయగోత్రము, ఋగ్వేదముశాఖ, కంచర్లకులము, పేరు గోపకవి, నీకుదాసుడను కవులందఱు పొగడునట్లుగా ఈశతకము రచించి, నీకు అంకితముచేసితిని.

సంపూర్ణము.

రాజమండ్రి: శ్రీసత్యానందప్రెస్‌నందు, ముద్రింపఁబడినది.

నవలలు.

	రు.అ.		రు.అ.
పంజాబుమెయిలు	0 12	వ్యామోహము	1 0
విషహృదయము	1 0	ఫ్లవర్ గరల్ - పువ్వులపిల్ల	0 12
రమాసుందరి 1 వ భా॥	0 12	అల్లరిపిల్ల	0 12
,, 2 వ భా॥	0 12	రివాల్వరు	0 12
నీవేనా ?	0 12	శకుంతల బి. ఏ.	0 12
టోపీదాసు	0 6	చదువుకొన్న భార్య	0 12
శక్తికుమారి	0 12	అల్లూరి సీతారామరాజు	0 6
రక్తవాహిని	0 12	లోకాభిరామాయణం	0 6
యింద్రజాలము	0 12	దొంగలనాయకుడు	0 12
రాజద్రోహి	0 12	హాతింతాయి	0 12
వలపులరాణి	0 12	ఘోరహంతకుడు	1 0
అర్థరాత్రపువింతలు		కన్నపుదొంగ	0 12
3 హత్యలు	0 12	మోహపిశాచము 1 భా॥	0 12
అఘోరి	0 12	,, 2 భా॥	0 12
అగ్గిరాముడు	0 12	ప్రతాపసింహ300పే॥గ్లేజు	1 8
నే నెవరిభార్యను ?	1 0	బాకుపోటు	0 12
నే నెవరిభర్తను ?	1 0	మగడుకానిమగడు	0 12
బలేపెండ్లి	0 12	రాజరత్నం	0 12
సాహసికుడు	0 12	పగటిచుక్క 1 వ భా॥	0 12
భయంకరుడు	0 12	,, 2 వ భా॥	0 12
నరేంద్రుడు	0 12	కాలసర్పం 1 వ భా॥	0 12
ఏకోదరులు	0 8	,, 2 వ భా॥	0 12
ప్రతిబింబములు	1 0	13 వ నెంబరు గది	0 12

కొండపల్లి వీరవెంకయ్య, శ్రీసత్యనారాయణబుక్ డిపో, రాజమండ్రి.